

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Jaroslavo Miliunec,

V kurso, komercinės teisės

studijų šakos studento

Magistro darbas

Kripto valiutos: teisinis statusas bei reglamentavimo problemos

Vadovas: asist. dr. Martynas Endrijaitis

Recenzentas: lekt. dr. Vilius Mitkevičius

Vilnius

2019

Turinys

IŽANGA.....	3
1. KRIPTOVALIUTOS IR BLOCKCHAIN	6
1.1. <i>Blockchain</i> technologija	6
1.2. Kas yra kriptovaliutos?	8
1.3. Kriptovaliutų rinkoje dalyvaujantys subjektai	10
2. KRIPTOVALIUTŲ TEISINIS STATUSAS	13
2.1. Kriptovaliutų, kaip vertybinių popierių, statusas	13
2.2. Virtualios valiutos sąvokos problematika	18
3. KRIPTOVALIUTŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO PROBLEMOS.....	23
3.1. Galiojančių Europos Sąjungos teisės aktų taikymo kriptovaliutų reguliavimui probleminiai aspektai	23
3.2. Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos probleminiai aspektai	27
3.3. Sandorių, įvykdomų virtualiąja valiuta, kvalifikavimo probleminiai aspektai	31
3.4. Kriptovaliutų apmokestinimo ypatumai	36
IŠVADOS	42
LITERATŪROS SĄRAŠAS	44
SANTRAUKA	50
SUMMARY	51

IŽANGA

Jau tapo įprasta, jog kiekvieną žmonių išstinkančią problemą seka didelė idėja, kuri laikui bėgant virsta inovacija. Idėjų virsmą į visuomenės problemas sprendžiančius įrankius tik dar labiau paspartino technologijų vystymasis, kuris per pastarąjį dešimtmetį tapo nemažu iššūkiu teisei. Jau nuo interneto atsiradimo laikų tapo aišku, jog technologinę plėtrą turės sekti ir teisinės sistemos inovacijos, kadangi šalia mums įprastų, atsiranda daug naujų teisinių problemų keliantys virtualūs santykiai, kurie nulėmė naujos teisės šakos – interneto teisės, susiformavimą.

Interneto dėka atsirado daug naujovių be kurių šiandien savo gyvenimą būtų sunku įsivaizduoti: pasaulinis tinklas (angl. *World Wide Web*), debesų talpyklos (angl. *Cloud computing*), socialiniai tinklai ir t.t. yra tik dalis to, ką internetas mums suteikė. Nors kol kas teisei prisitaikyti sekėsi ganėtinai neblogai, ateityje reikės dar greitesnės reakcijos į vis sparčiau vykstantį technologijų vystymąsi bei jų pritaikymą kasdiniuose žmonių santykiuose, kurį seka dirbtinio intelekto ir vis daugiau dėmesio sulaukiančios blokų grandinės (angl. *Blockchain*) technologijos atsiradimas. Turbūt neklustume sakydami, jog ši dėmesį blokų grandinės technologijai pritraukė naujos rūšies skaitmeninių pinigų – kriptovaliutų, kurios yra naudojamos taikant minėtąją technologiją, atsiradimas.

Nors pirmosios kriptovaliutos atsirado prieš dešimtmetį, jų reglamentavimo klausimai Europos Sąjungoje nebuvo nagrinėjami gana ilgai. Tik 2018 metais įsigaliojo Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos naujoji redakcija. Nepasaint to, šis teisės aktas įgalus išspręsti tik mažą dalį rinkoje esančių problemų. Kriptovaliutų reglamentavimo probleminiai klausimai nėra visapusiškai išnagrinėti nei teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje, todėl šis darbas aktualus siekiant nustatyti ne tik esminius Lietuvos teisės aktų trūkumus, apsunkinančius jų taikymą santykiams susijusiems su kriptovaliutomis, bet ir naujosios Europos Sąjungos direktyvos paliktas spragas. Tyrimas originalus savo tematika, kadangi yra apžvelgiami įvykę reguliavimo pasikeitimai, teigiami jo pokyčiai bei kritiškai įvertintos teisės galimybės efektyviau reglamentuoti esminius probleminius aspektus.

Šio rašto darbo pagrindinis tikslas – atskleisti probleminius aspektus, susijusius su kriptovaliutų, kaip teisinių santykių objekto, statusu. Taip pat išanalizuoti Europos Sąjungos

bei Lietuvos Respublikos teisės aktus bei įvertinti jų galimybę reguliuoti kriptovaliutų rinkoje vykstančius santykius.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

1. Išsiaiškinti Blockchain technologijos veikimo principą bei jos pritaikomumą kriptovaliutoms, išanalizuoti kriptovaliutų rinkos esmines savybes bei joje veikiančius subjektus.
2. Išanalizuoti kriptovaliutos sąvokos esmę. Įvertinti skirtingų kriptovaliutų ypatumus, esminius skirtumus bei jų kvalifikavimo probleminius aspektus.
3. Išanalizuoti galiojančius Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisės aktus bei įvertinti jų probleminius aspektus, susijusius su taikymu sutartiniais santykiams, kuriuose yra naudojamos kriptovaliutos. Įvertinti teisinio reglamentavimo pakeitimus bei šių pakeitimų trūkumus.
4. Išanalizuoti kriptovaliutų apmokestinimo klausimus.

Darbo tyrimo objektas yra kriptovaliutos samprata bei jos probleminiai aspektai. Kriptovaliutos dažnai yra suprantamos siaurąja prasme, klaidingai manant, jog visos *Blockchain* tinkle cirkuliuojančios kriptovaliutos yra kvalifikuojamos vienodai. Tyrimo objektu taip pat yra Europos Sąjungos bei Lietuvos Respublikos teisės aktai, įvertinant jų galimybę reguliuoti kriptovaliutas sutartinių santykių bei mokesčių teisės ribose.

Tyrimo objektas neapima gilesnes pirminio žetonų platinimo būdų išleistų žetonų reglamentavimo analizės, kadangi pagrindinis dėmesys darbe sutelkiamas į kriptovaliutų teisinio statuso analizę bei esmines reglamentavimo problemas, susijusias su kriptovaliutų monetomis.

Tiriamąjį darbo temai išnagrinėti naudojami įvairūs tyrimo metodai: analitinis, sisteminis, loginis bei lingvistinis. Pavyzdžiui, analitinis metodas naudojamas analizuojant tarptautinius ir nacionalinius teisės aktus. Lingvistinis metodas gilinantis į teisės aktuose pateiktas sąvokas. Sisteminis metodas vertinant galiojančių Europos Sąjungos teisės aktų sistemą, siekiant nustatyti kriptovaliutų teisinį statusą bei šių aktų galimybę reguliuoti su kriptovaliutų rinka susijusius santykius. Loginis metodas naudojamas ieškant reguliavimo spragų bei formuluojant išvalgas.

Pagrindiniai darbe naudojami šaltiniai yra Europos Parlamento išaiškinimai dėl kriptovaliutų teisinio reglamentavimo, kuriais remiantis, vertintas galiojantis teisinis reglamentavimas bei esminiai probleminiai aspektai, taip pat Europos Sąjungos teisės aktai, iš kurių išskirtini Direktyva dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, taip pat Elektroninių pinigų bei Finansinių priemonių rinkų direktyvos. Vertinant piniginių prievolių vykdymo ypatumus bei kriptovaliutų apmokestinimą remiamasi Lietuvos Respublikos teisės aktais. Be to, svarbios įvairios Europos Sąjungos finansų įstaigų bei kitos publikacijos.

1. KRIPTOVALIUTOS IR BLOCKCHAIN

1.1. *Blockchain* technologija

Prieš pradėdant plačiau nagrinėti kriptovaliutų teisinio reglamentavimo problemas bei jų teisinį statusą svarbu išaiškinti, kaip veikia pati technologija. Nors *Blockchain* technologijos atsiradimas daugelio yra tapatinamas su kriptovaliutų atėjimu į rinką, tačiau verta paminėti, jog ji atsirado daug anksčiau - pirmasis darbas apie kriptografiškai apsaugotą blokų grandinę buvo parašytas dar 1991 metais.¹ Tik 2009 metais nežinomas asmuo ar asmenų grupė prisidengusi Satoshi Nakamoto pseudonimu pritaikė ją sukurdami pirmąją kriptovaliutą Bitkoiną (angl. *Bitcoin*).²

Egzistuoja atvirasis (angl. *Permissionless blockchain*) ir uždarusis (angl. *Permissioned blockchain*) *Blockchain* tinklai. Norint prisijungti prie atvirojo tinklo vartotojui tereikia turėti kompiuterį, kuriame yra įdiegta reikiama programinė įranga. Nėra jokios centrinės įstaigos, kuri atliktų naujų vartotojų filtravimą. Uždarojoje blokų grandinėje prisijungimas yra reguliuojamas tinklo administratorius, kuris pagal tam tikrus kriterijus atrenka galinčius prisijungti asmenis bei nustato jų tapatybę.³ Nors abu būdai yra pritaikomi kriptovaliutoms priklausomai nuo jų pobūdžio, šiame skyriuje bus aptariamas atvirasis tinklas.

Pati blokų grandinės technologija yra chronologinė duomenų bazė, kurioje kompiuterių tinklo pagalba yra fiksuojamos transakcijos. Kiekviena blokų grandinė yra užšifruota ir suskirstyta į mažesnes duomenų grupes, vadinamas blokais (angl. *Block*). Kiekviename bloke yra informacija apie tam tikrą sandorių skaičių, nuorodos į ankstesnį bloką grandinėje bei atsakymas į matematinę užduotį, kuris naudojamas patvirtinant duomenis, susijusius su tuo bloku. Kiekviename tinklo kompiuteryje yra saugoma *Blockchain* kopija, o šie kompiuteriai

¹ NARAYANAN, A., et al. *Bitcoin and cryptocurrency technologies: a comprehensive introduction*. Princeton: Princeton University Press, 2016.

² TAPSCOTT, A., TAPSCOTT, D. *Blockchain revolution*. New York: Penguin, 2016, p. 5.

³ NATARAJAN H., KRAUSE, S., GRADSTEIN, H. *Distributed Ledger Technology (DLT) and Blockchain* [interaktyvus]. Washington: World Bank Group, 2017 [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://documents.worldbank.org/curated/en/177911513714062215/pdf/122140-WP-PUBLIC-Distributed-Ledger-Technology-and-Blockchain-Fintech-Notes.pdf>.

periodiškai sinchronizuojami, kad įsitikinti, jog visi jie turi tą pačią bendrąją duomenų bazę.⁴ Šis kompiuterių tinklas yra viešas ir visiems prieinamas, nėra jokios centrinės duomenų bazės, kurią būtų galima nulaužti. Nors viešumas yra garantuojamas, tačiau atpažinti grandinėje esančius duomenis nėra taip paprasta. Kiekvienas blokas yra kriptografiškai užkoduotas taip, jog nėra rodoma jokia tiesioginė informacija apie transakcijos šalis, yra pateikiami tik transakcijos šalių adresai, kurie yra naudojami nurodant kam ir iš ko daromas pervedimas. Šie adresai yra sukuriami privačiai kiekvieno vartotojo piniginiėje.⁵

Vidutiniškai kas 10 minučių visos atliktos transakcijos yra patikrinamos, patvirtinamos ir kiekviena iš jų yra išsaugoma bloke⁶, kuris turi specialų kodą (*angl. Hash*). Šis kodas yra nuoroda į prieš tai buvusį bloką. Tokiu būdu jungiant kiekvieną transakcijos bloką su kitu yra suformuojama grandinė. Siekiant užtikrinti, kad į „*Blockchain*“ būtų įrašyti tik teisėti sandoriai, tinklas turi patvirtinti, kad nauji sandoriai yra galiojantys, tikrinant, ar kiekvieno bloko nuoroda į ankstesnįjį bloką sutampa. Po to, kai blokas yra pridedams prie *Blockchain*, jo daugiau nebegalima ištrinti, o jame esantys sandoriai gali būti prieinami visiems tinklo nariams. Tai tampa nuolatinis įrašas, kurį visi tinklo kompiuteriai gali naudoti kitų sandorių patvirtinimui.⁷

Grandinės saugumui užtikrinti yra atliekamas specialus procesas (*angl. Proof of Work*), kuomet savanoriai asmenys, vadinami kriptovaliutų „kasėjais“, (*angl. Miners*) gali prijungti prie tinklo savo kompiuterius, kurie sprendžia sudėtingus matematinius algoritmus taip patvirtindami atliktas transakcijas. Štai, pavyzdžiui, *Bitcoin* atveju, siekiant motyvuoti tokius asmenis jiems už darbą yra atlyginama suteikiant *Bitcoin* kriptovaliutos vienetų dar vadinamų monetomis (*angl. Coins*).⁸

Toks technologijos veikimo principas pasitelkiant „*peer-to-peer*“⁹ tinklą leidžia atlikti mokėjimus ne tik apsaugant savo tapatybę¹⁰, bet ir nereikalaujant finansinių įstaigų įsikišimo

⁴ WRIGHT, A., DE FILIPPI, P., *Decentralized Blockchain Technology and the Rise of Lex Cryptographia*, 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2580664.

⁵ Protect your privacy [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://bitcoin.org/en/protect-your-privacy>.

⁶ TAPSCOTT, A., TAPSCOTT, D. *Blockchain revolution*. New York: Penguin, 2016, p. 7.

⁷ WRIGHT, A., DE FILIPPI, P., *Decentralized Blockchain Technology and the Rise of Lex Cryptographia* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2580664.

⁸ *Ibidem*.

⁹ „*Peer-to-peer*“ – tinklo modelis, kuriame keitimasis resursais vyksta tiesiogiai tarp vartotojų.

¹⁰ Asmens tapatybės apsaugos efektyvumas priklauso nuo to kaip tinklo narys atlikinė transakcijas (apie tai plačiau 4 skyriuje).

atliekamoms transakcijoms patvirtinti.¹¹ Ši savybė yra įvardijama kaip vienas pagrindinių *Blockchain* technologijų privalumų, kurių dėka yra supaprastinama daugybė sandorių, dėl kurių paprastai reikia trečiosios šalies tarpininkavimo (pvz., banko, notaro ir t.t.). Be to, tarptautinės transakcijos yra atliekamos daug greičiau. Nors dar prieš kelerius metus kriptovaliuta adresatą pasiekdavo greičiau nei per 10 minučių, dėl padidėjusio vartotojų skaičiaus pastaraisiais metais šis laiko tarpas šiek tiek išaugo, tačiau transakcijos vis tiek yra atliekamos daug greičiau nei naudojantis komercinių bankų paslaugomis.¹²

1.2. Kas yra kriptovaliutos?

Nuo pat *Bitcoin* atsiradimo kriptovaliutų tema buvo nagrinėjama įvairių teoretikų, tačiau vieningos nuomonės apie tai kas iš tiesų yra kriptovaliutos nebuvo. Visgi, laikui bėgant vis daugiau įtakingų subjektų pateikė savo vertinimą šia tema.

Pavyzdžiui, Europos Centrinis Bankas nurodo, jog tai yra virtualiųjų valiutų rūšis, nereguliuojamų skaitmeninių pinigų forma, kuri paprastai išleidžiama ir kontroliuojama jos kūrėjų, ir naudojama tarp konkrečios, ją pripažįstančios virtualios bendruomenės narių.¹³ Tarptautinis valiutos fondas pateikia panašų išaiškinimą – kriptovaliuta yra virtualių valiutų rūšis, kuri yra išleista privataus subjekto ir yra išreikšta savo apskaitos vienetais.¹⁴ Tarptautinių atsiskaitymų bankas taip pat laikosi panašios nuomonės, išskirdamas jas kaip skaitmeninių pinigų rūšį, turinčią keletą skiriamųjų bruožų:

1. Tai yra turtas, kurio vertę lemia pasiūla ir paklausa, panašiai kaip ir prekės, pvz., auksas, tačiau su nuline vidine verte;
2. Naudojamos pasitelkiant „peer-to-peer“ tinklą, kad būtų galima nuotoliniu būdu keistis duomenimis, nesant pasitikėjimo santykių tarp šalių ir nereikalaujant tarpininkų;

¹¹ NAKAMOTO, S. *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System* [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.

¹² See Average Transaction Confirmation Time, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.blockchain.com/charts/avg-confirmation-time?timespan=all&showDataPoints>.

¹³ Europos Centrinis Bankas. *Virtual Currency Schemes*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.

¹⁴ Tarptautinis valiutos fondas. *Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.

3. Nėra kontroliuojamos konkretaus asmens ar institucijos.¹⁵

Tarptautinė kovos su pinigų plovimu organizacija kriptovaliutų sąvoką apibrėžia dar plačiau - tai virtualiųjų valiutų rūšis, kuri apibrėžiama kaip skaitmeninės vertės reprezentacija, kuri gali būti parduodama skaitmeniniu būdu ir veikia kaip mainų priemonė ir (arba) yra apskaitos vienetas, turintis savo vertę, bet neturintis teisėtos mokėjimo priemonės statuso. Taip pat pabrėžiama, jog virtualiosios valiutos gali būti dviejų tipų:

1. Konvertuojamosios virtualiosios valiutos, turinčios ekvivalentinę vertę santykiu su tikrosiomis valiutomis, į kurias gali būti iškeičiamos. Šios valiutos gali būti centralizuotos arba decentralizuotos;
2. Nekontvertuojamosios virtualiosios valiutos, būdingos tik tam tikram virtualiam domeniui ar pasauliui (pavyzdžiui, internetinis žaidimas „*World of Warcraft*“), kurių negalima išsikeisti į valstybės leidžiamus pinigus.¹⁶

Nors, kaip matyti iš aukščiau pateiktų apibrėžimų, nėra vieno konkretaus kriptovaliutos sąvokos išaiškinimo, tačiau yra aišku, jog kriptovaliuta yra išskiriama kaip virtualių ar skaitmeninių pinigų rūšis. Praktikoje šis terminas kartais yra klaidingai vartojamas priskiriant jam per plačią reikšmę, kadangi įprastai, kai kalbama apie „virtualiąją valiutą“, iš esmės turimos omenyje tokios priemonės kaip *Bitcoin*, *Ethereum*, *Ripple*, *Litecoin* ir pan. vienetai arba monetos (angl. *coin*). Mokesčių požiūriu „virtualiąją valiutą“ visada bus laikomas toks instrumentas, kuris savo savybėmis bus analogiška nurodytoms priemonėms (t. y. *Bitcoin*, *Ethereum*, *Ripple*, *Litecoin*). Tačiau tam tikrų mokesčių požiūriu „virtualiąją valiutą“ gali būti pripažintas ir kitoks instrumentas, pvz tam tikros rūšies žetonas.¹⁷ Sąvoka „žetonas“ (angl. *token*), kaip ir sąvoka „virtualioji valiuta“, taip pat neturi vieningo apibrėžimo, tačiau įprastai, kai kalbama apie žetoną, turimas omenyje instrumentas, išleistas pirminio platinimo būdu (angl. *initial coin offering*, *ICO*) naudojantis decentralizuota vieša finansinių operacijų saugojimo sistema (angl. *distributed ledger technology*, *blockchain*). Nepaisant to, kad iš esmės žetonai

¹⁵ BANK OF INTERNATIONAL SETTLEMENTS, COMMITTEE ON PAYMENTS AND MARKET INFRASTRUCTURES. *Digital currencies*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf>.

¹⁶ Tarptautinė kovos su pinigų plovimu organizacija. *Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.

¹⁷ Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų žetonų platinimo veiklos mokesčių nuostatų paaiškinimo*. Vilnius, 2018, p. 2. . [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/8782061/RM-21969/15714723-5658-41e1-a41d-1be4e3705a1a>.

yra leidžiami, naudojantis blockchain technologija, tai nereiškia, jog visi leidžiami žetona yra vienodi ar traktuojami vienodai skirtingų mokesčių požiūriu. Praktikoje dažniausia yra išskiriami 2 rūšių žetona: vertybinių popierių pobūdžio (angl. *security token*) bei prekių ar paslaugų žetona (angl. *utility token*). Be šių dviejų žetonų rūšių dar galim išskirti ir trečiąją žetonų rūšį, kuriai paprastai priklauso tie žetona, kurie nėra laikytini nei vertybinių popierių pobūdžio, nei prekių ar paslaugų žetonais.¹⁸

Atskiriant šiuos skaitmeninės valiutos tipus reikia pabrėžti, jog monetomis yra vadinami virtualios valiutos vienetai, kurių veikimas yra paremtas savarankiško Blockchain tinklo veikimo pagalba (*Bitcoin*, *Ethereum*, *Ripple*). Tuo tarpu žetonais yra vadinamia tokie vienetai, kurių tinklo veikimas grindžiamas jau egzistuojančia infrastruktūra. Pavyzdžiui, *Binance* yra *Ethereum* tinklo veikimu paremta kriptovaliuta, t.y., ji neturi savarankiškos blokų grandinės. Būtent dėl šios priežasties dauguma naujų kriptovaliutų yra žetona, kadangi programuoti naują blockchain tinklą nėra efektyvu dėl didelių laiko sąnaudų.

1.3. Kriptovaliutų rinkoje dalyvaujantys subjektai

Siekiant geriau suprasti, kaip yra realizuojamas *Blockchain* tinklo veikimas bei kaip veikia pati kriptovaliutų rinka, reikia išskirti pagrindinius joje dalyvaujančius subjektus, kurie prisideda prie sėkmingo rinkos funkcionavimo.

Vartotojai. Tai yra fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie įsigyja kriptovaliutos vienetų tam, jog galėtų juos panaudoti: a) įsigydami realias arba virtualias prekes arba paslaugas; b) atlikdami mokėjimus; c) laikydami investiciniais tikslais.¹⁹ Naudotojai virtualios valiutos žetonus gali įsigyti keliais skirtingais būdais:

1. Visų pirma, įsigydami kriptovaliutų keityklose;
2. Atlikdami mainus keitimosi platformose su kitais kriptovaliutų rinkoje dalyvaujančiais vartotojais;

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ Tarptautinė kovos su pinigų plovimu organizacija. *Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.

3. Prijungdami prie tinklo savo kompiuterius, kurie tikrina įvykusias transakcijas ir už tai yra apdovanojami kriptovaliutos vienetais;
4. Gaudami tiesiogiai iš monėtų siūlytojų;
5. Parduodami prekes ar paslaugas tais atvejais, kai šalia klasikinių mokėjimo būdų yra priimami atsiskaitymai kriptovaliuta;
6. Gaudami kaip dovaną ar paramą iš kitų vartotojų;

„Kasėjai“ (angl. *Miners*). Kaip minėta aukščiau, tai yra savanoriai asmenys, kurių prie tinklo prijungti kompiuteriai, spęsdami kriptografinius algoritmus (angl. *Cryptographic puzzle*), pavirtina atliktas transakcijas. „Kasėjais“ gali būti ir kriptovaliutų naudotojai, kurie naudojami „kasimu“ kaip verslo galimybė, t.y., pardavinėdami kaip atlyginimą gautus kriptovaliutos vienetus į valstybės leidžiamus pinigus.²⁰

Kriptovaliutų keityklos (angl. *Cryptocurrency exchanges*). Subjektai, kurie paprastai siūlo keitimo paslaugas kriptovaliutų naudotojams už tam tikrą mokestį. Jie suteikia galimybę parduoti virtualiąją valiutą į tikrąją arba pirkti virtualios valiutos vienetus paprastąja valiuta. Kai kurios keityklos kaip, pavyzdžiui, *Binance* suteikdamos keitimo paslaugas, mokėjimus priima tik kitomis kriptovaliutomis.²¹

Keitimosi platformos (angl. *Trading platforms*). Veikia kaip prekyvietės, kuriose renkasi prekeiviai bei asmenys, norintys įsigyti kriptovaliutų, dar vadinamos „peer-to-peer“ decentralizuotomis keityklomis. Skirtingai nei kriptovaliutų keityklos, pačios neteikia keitimo paslaugų, nėra valdomos subjekto, kuris prižiūri ir apdoroja visus sandorius, kadangi sandorio šalių interakcija vyksta iš anksto užprogramuotos programinės įrangos pagalba.²²

Virtualiųjų piniginių tiekėjai (angl. *Wallet providers*). Subjektai, kurie kriptovaliutų naudotojam suteikia skaitmenines pinigines, kurios yra naudojamos saugoti kriptovaliutas (piniginėje saugomi vartotojo kriptografiniai raktai) bei atlikti transakcijoms. Paprastai,

²⁰ *Ibid.*

²¹ Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>. 26

²² MARSHALL A. *P2P Cryptocurrency Exchanges, Explained*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://cointelegraph.com/explained/p2p-cryptocurrency-exchanges-explained>.

piniginių tiekėjai konvertuoja vartotojo sandorio istoriją į lengvai suprantamas formata, kuris yra panašus į įprastą banko sąskaitą. Yra trijų tipų piniginių tiekėjai:

1. Techninės įrangos tipo piniginių tiekėjai (angl. *Hardware wallet providers*), kurie teikia techninę įrangą, pavyzdžiui specialius USB raktus, pritaikytus kriptovaliutų saugojimui.
2. Programinės įrangos tipo piniginių tiekėjai (angl. *Software wallet providers*), kurie teikia programinę įrangą, leidžiančią prisijungti prie atitinkamos kriptovaliutos Blockchain tinklo bei atlikti jame transakcijas.
3. Saugojamo tipo piniginių tiekėjai (angl. *Custodian wallet providers*).²³

Kriptovaliutų išradėjai (angl. *Coin inventors*). Subjektai, kurie sukūrė techninius savo kriptovaliutos pagrindus ir nustatė pradines jos naudojimo taisykles. Tam tikrais atvejais išradėjai yra žinomi (*Ripple*, *Litecoin* atvejais), o kartais jie slepia savo tapatybę (*Bitcoin*, *Monero*).²⁴

Monetų siūlytojai (angl. *Coin offerors*). Tai fiziniai ar juridiniai asmenys, kurie nuo kriptovaliutos išleidimo siūlo kitiems įsigyti kriptovaliutos vienetų už mokestį (pavyzdžiui, *crowdsale*) arba neatlygintinai tam, kad užtikrinti sėkmingą kriptovaliutos vystymąsi bei pradinį jos populiarinimą. Monetas, kurias jie siūlo, yra iš dalies iš anksto sukurtos arba išgautos (angl. *Pre-mined*) iki monetų oficialaus išleidimo. Tai neatema iš vartotojų galimybių po kriptovaliutos išleidimo generuoti naujas monetas, pavyzdžiui, „kasimo“ būdu.²⁵

²³ *Wallet services*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://support.coinbase.com/customer/en/portal/topics/601112-wallet-services/articles>.

²⁴ Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 30 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>.

²⁵ *Ibid.*

2. KRIPTOVALIUTŲ TEISINIS STATUSAS

2.1. Kripto valiutų, kaip vertybinių popierių, statusas

Nors šiuo metu rinkoje yra sudaroma nemažai sandorių atsiskaitant kripto valiutomis, ne visiems yra aišku, ar tai yra skaitmeniniai, ar virtualūs pinigai. Galų gale, ar kripto valiutas iš viso galima kvalifikuoti kaip pinigus, kaip žinia, jos sulaukia nemažai kritikos iš daugelio pasaulio finansų įstaigų. Pavyzdžiui, Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija nerekomenduoja naudoti kripto valiutas dėl didelės spekuliacijų rizikos ir jų kainų svyravimo.²⁶ Nepaisant to, svyravimas buvo viena esminių savybių leidusių pastaraisiais metais ženkliai pasipelninti kriptoinvestuotojam, kadangi nuo 2017 iki 2018 *Bitcoin* vertė pakilo keliasdešimt kartų.²⁷ Būtent tai paskatino didesnę žmonių susidomėjimą, lėmusią dar spartesnę rinkos augimą, kadangi į kripto valiutas buvo žvelgiama ne tik kaip į atsiskaitymo priemonę, padedančią atlikti greitesnes ir pigesnes transakcijas nuslepiant savo tapatybę, bet kaip ir į būdą pasipelninti. Šioje darbo dalyje toliau bus analizuojamos kitų finansų įstaigų pozicijos bei teisės aktai, siekiant nustatyti ribą situacijose kuomet kripto valiutos iš tiesų yra vertybiniai popieriai, o kada tik atsiskaitymo priemonė.

Norint išsiaiškinti skirtumus iš pradžių reikia giliau paanalizuoti pačių kripto žetonų ir monetų sąvokas. Šveicarijos finansų rinkos priežiūros institucija kvalifikuodama žetonus pirmiausia siūlo atsižvelgti į jų atliekamas funkcijas. Pagrindiniai veiksniai yra pagrindinė žetonų paskirtis ir tai, ar jie jau yra parduodami, ar perleidžiami. Yra išskiriamos trys pagrindinės formos:

1. Mokėjimo žetonai (angl. *Payment tokens*). Kripto valiutų monetų sinonimai, neturintys daugiau funkcijų ar nuorodų į kitus plėtros projektus. Kai kuriais atvejais žetonai gali sukurti tik būtiną funkcionalumą ir per tam tikrą laiką tapti mokėjimo priemone.
2. Paslaugų žetonai. Suteikia prieigą prie skaitmeninės aplikacijos/platformos ir jos teikiamų paslaugų

²⁶ Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *ESMA highlights ICO risks for investors and firms*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma71-99-649_press_release_ico_statements.pdf.

²⁷ *CoinMarketCap*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/>.

3. Vertybinių popierių tipo žetonai (angl. *Asset tokens*). Reprezentuoja turtą, pvz., dalyvavimą realiaame fiziniame padalinyje, įmonėse ar pajamų srautuose arba teisę į dividendus arba palūkanų mokėjimus. Kalbant apie jų ekonominę funkciją, žetonai yra analogiški akcijoms, obligacijoms ar išvestinėms finansinėms priemonėms.²⁸

Iš pateiktų išaiškinimų dėmesį atkreipia pirmoji kategorija. Tai nėra nei nuosavybės teises garantuojantis, nei įmonės platformoje cirkuliuojantis ar visuomenėje naudojamas žetonas. Iš pateikto apibrėžimo galima teigi, jog tai atitinka monetų sąvoką, kurios jau kurį laiką yra plačiai naudojamos kaip mokėjimo priemonė. Valstybinė mokesčių inspekcija savo išaiškinimuose taip pat išskiria tik dvi pagrindines žetonų rūšis²⁹.

Lyginant monetas su žetonais, remiantis Šveicarijos finansų rinkos priežiūros institucijos išaiškinimais galima susidaryti išvadą, jog *Bitcoin* ar *Ethereum* kriptovaliutos atitinka tik mokėjimo žetonų kriterijus, kadangi teisių į dividendus arba palūkanas nesuteikia bei pagrinde yra naudojamos tik kaip atsiskaitymo priemonė. JAV vertybinių popierių ir biržos komisijos vadovas Williamas Hinmanas teigė, jog nesant centrinės partijos, kurios pastangos yra pagrindinis lemiamas veiksnys įmonėje, tokios kriptovaliutos kaip *Bitcoin* negali būti laikomos vertybiniais popieriais.³⁰ Tačiau ar tai reiškia, kad monetos/mokėjimo žetonai negali turėti vertybinių popierių požymių? Šią poziciją būtų galima kvestionuoti remiantis Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) teismų praktikoje taikomu *Howey* testu³¹, kuris naudojamas nustatant ar tam tikras objektas yra vertybinis popierius.

JAV Aukščiausiasis teismas taikydamas *Howey* testą nurodo tris pagrindinius kriterijus, į kuriuos reikia atsižvelgti:

1. Ar yra investuoti pinigai į įmonę;
2. Ar investicija atlikta tikintis pelno;

²⁸ Šveicarijos finansų rinkos priežiūros institucija. *Guidelines for enquiries regarding the regulatory framework for initial coin offerings (ICOs)*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.finma.ch/en/news/2018/02/20180216-mm-ico-wegleitung/>.

²⁹ Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų žetonų platinimo veiklos mokesčių nuostatų paaiškinimo*. Vilnius, 2018, p. 2. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/8782061/RM-21969/15714723-5658-41e1-a41d-1be4e3705a1a>.

³⁰ *Bitcoin and ethereum are not securities but some cryptocurrencies may be, SEC official says*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cnbc.com/2018/06/14/bitcoin-and-ethereum-are-not-securities-but-some-cryptocurrencies-may-be-sec-official-says.html>.

³¹ Jungtinių Amerikos Valstijų Aukščiausiasis Teismas. 1946 sprendimas: *SEC v W.J. Howey Co.*

3. Investicijos sėkmė priklauso nuo kitų subjektų darbo ir pastangų.

Atliekant šį testą nekyla abejonių, jog tiek monetos, tiek vertybinių popierių požymių turintys žetonai atitinka pirmuosius du kriterijus, kai asmuo įsigyja kriptovaliutos vienetų turėdamas tikslą gauti pelno. Visgi, pirminio platinimo būdu gautų žetonų vertė priklauso nuo juos išplatinusios įmonės sėkmingo veikimo rinkoje, t.y., investuotojas tikisi, jog kitų subjektų darbas jam atneš pelno. *Bitcoin* ar *Ethereum* atveju tokių subjektų nėra, o šių kriptovaliutų vertei didžiausią įtaką daro jų paklausa rinkoje ir nors jos nesuteikia balsavimo teisių įmonėje kyla klausimas ar šiuo atveju nebūtų tenkinama trečioji *Howey* testo sąlyga? Juk pastarųjų kriptovaliutų sėkmė iš dalies priklausė nuo projekto kūrėjų darbo pritraukiant vis daugiau vartotojų taip didinant valiutos vertę. Taip pat atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad, kaip ir akcijos, jos suteikia garantiją ateityje gauti atlygį, atitinkantį rinkos vertę.

Nepaisant to, kriptovaliutų kainas veikianti paklausa užkerta kelią jas pripažinti vertybiniais popieriais. Toks išaiškinimas randamas kitoje byloje, kur sidabro strypų pirkimo – pardavimo sutartis nebuvo pripažinta investicine sutartimi, kadangi po to, kai buvo pagaminti sidabro strypai, investuotojo pelnui įtaką darė sidabro rinkos kainų svyravimas, o ne trečiųjų šalių pastangos.³² Tokia pati situacija yra ir *Bitcoin* ar *Ethereum* atveju, kadangi pirkėjai įsigyja tokias prekes kaip sidabras, kurio vertė gali svyruoti, tačiau šiuos svyravimus lemia rinkos jėgos, o ne rėmėjo ar platintojo pastangos.³³

Taigi, galima susidaryti išvadą, jog kriptovaliutų monetos, o taip pat ir paslaugų žetonai nėra laikomi vertybiniais popieriais. Visgi įdomi situacija susiklosto tuomet, kai remiantis *Howey* testu, vertybinių popierių požymių turintys žetonai netenkintų visų testo sąlygų. JAV įmonėms palankiau yra išvengti kriptovaliutos kvalifikavimo vertybiniais popieriais, kadangi tuomet nereikia mokėti tokių didelių mokesčių.³⁴ Investicijų į įmonę, kurių sėkmė priklauso nuo įmonės darbo rezultato sąlygos investuojant pirminio žetonų platinimo būdu visada bus tenkinamos, tačiau kaip vertinti atvejį, kai subjektas nusiperka žetonų tam, kad galėtų naudotis platformos paslaugomis, juk viskas priklauso nuo žetonų įsigijančio asmens subjektyvios valios. Dėl šio aiškumo trūkumo buvo sukurta *Blockchain* žetonų vertybinių popierių teisės

³² *Noa v. Key Futures, Inc.*, 638 F.2d. 77 https://www.bu.edu/jostl/files/2016/01/21.1_Alberts_Final_web.pdf

³³ ALBERTS J. E. ir FRY B. *Is bitcoin a security?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: https://www.bu.edu/jostl/files/2016/01/21.1_Alberts_Final_web.pdf.

³⁴ BURNISKE C., TATAR J. *Cryptoassets: The Innovative Investor's Guide to Bitcoin and Beyond*. McGraw-Hill Education, 2017, p. 258.

sistema“ (angl. *A Securities Law Framework for Blockchain Tokens*), kuria remiantis nustatoma, ar žetonai patenka į JAV vertybinių popierių ir biržos komisijos jurisdikciją.

Europos Sąjungoje reglamentavimas vertybinių popierių požymių turinčių žetonų atžvilgiu taip pat nėra visiškai aiškus. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija savo paaikškinimuose nurodo, jog tais atvejais, kai pirminio platinimo būdu išleisti žetonai laikomi finansinėmis priemonėmis, tikėtina, kad įmonės, užsiimančios tuo, vykdo reguliuojamas investicines veiklas, tokiu atveju jos turi laikytis atitinkamų teisės aktų, įskaitant, pavyzdžiui:

1. Prospektų direktyva³⁵;
2. Finansinių priemonių rinkos direktyva³⁶;
3. Alternatyvaus investavimo fondų valdytojų direktyva³⁷;
4. Finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos direktyva.^{38 39}

Išanalizavus nurodytus teisės aktus galima teigti, jog žetonai bus laikomi vertybiniais popieriais tuomet, kai atitiks juose numatytus kriterijus, t.y, Prospektų direktyvos 2 straipsnio 1 dalies a punkto prasme bus perleidžiami. Finansinių priemonių rinkų direktyvos 4 straipsnio 1 dalies 44 punkte nurodoma, jog perleidžiami vertybiniai popieriai – tokios kapitalo rinkoje apyvarčių vertybinių popierių klasės, išskyrus mokėjimo priemones:

- a) bendrovių akcijos ir kiti vertybiniai popieriai, lygiaverčiai bendrovių, ūkinių bendrijų ar kitų subjektų akcijoms bei indėlių pakvitavimai, susiję su akcijomis;
- b) obligacijos ir kitos formos skolos vertybiniai popieriai, įskaitant indėlių pakvitavimus, susijusius su tokiais vertybiniais popieriais;
- c) bet kokie kiti vertybiniai popieriai, kuriais suteikiama teisė įsigyti ar parduoti tokius perleidžiamus vertybinius popierius arba kurie sudaro sąlygas piniginiam atsiskaitymui, darant

³⁵ 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą.

³⁶ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų.

³⁷ 2011 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/61/ES dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų.

³⁸ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos.

³⁹ Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *ESMA highlights ICO risks for investors and firms*. [žiūrėta 2019 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma71-99-649_press_release_ico_statements.pdf.

nuorodą į perleidžiamus vertybinius popierius, valiutas, palūkanų normas ar pelną, biržos prekes arba kitus indeksus ar priemones.

Taip pat atliekant pirminį žetonų platinimą turi būti paruošiamas prospektas, jame turi būti pateikta reikiama informacija, kuri yra svarbi investuotojui atliekant faktų vertinimą. Ši informacija turi būti pateikiama lengvai analizuojama ir suprantama forma. Prospektų direktyvoje tiesiogiai nenurodoma, kas turėtų parengti prospektą, bet reikalaujama, kad už informaciją atsakinga šalis (bent jau emitentas arba siūlytojas) būtų nurodyta prospekte.⁴⁰

Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija taip pat nurodo, jog žetonai gali būti kvalifikuojami kaip alternatyvių investavimo fondų investiciniai vienetai, jei pirminis žetonų platinimas naudojamas kapitalo pritraukimui iš daugelio investuotojų, siekiant investuoti pagal nustatytą investavimo politiką. Todėl platinime dalyvaujančios įmonės tokiu atveju turi laikytis Alternatyvaus investavimo fondų valdytojų direktyvoje numatytų taisyklių.⁴¹

Atsižvelgus į aukščiau nurodytus kriterijus galima teigti, jog jie yra iš esmės yra tenkinami, kadangi kriptovaliutų žetonai yra perleidžiami antrinėse rinkose, o jų prekyba vyksta kriptovaliutų platformose. Visgi kiekvienu atveju reikėtų atsižvelgti į tai, ar įmonės laikosi visų procedūrinių reikalavimų. Problemų gali kilti giliau aiškinant vertybinių popierių sąvoką, kadangi Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nėra jos išaiškinęs plačiau nei pateikiama direktyvoje. Pavyzdžiui, gali susiklostyti situacijos, kuomet emitentas sutartimi apriboja žetonų perleidimą. Tokiu atveju žetonas netampa kitu objektu, kadangi *per se* jis vis tiek yra perleidžiamas vertybinis popierius, tik ši jo savybė yra apribota emitento. Įvykus įvardytai situacijai galima susidaryti išvadą, jog finansinių priemonių rinkų direktyva nėra taikoma, kadangi nėra tenkinama viena iš esminių sąlygų⁴², todėl natūralu, jog kyla klausimas, ar perleidžiamumas yra esminė savybė, vertinant, ar žetonas yra vertybinis popierius. Gali susiklostyti ir tokių atvejų, kuomet žetonų perleidimas yra apribojamas laikinai, kol nesibaigs pirminis žetonų platinimas, tai reikštų, jog pradinėje stadijoje tai nebūtų vertybinis popierius, tačiau dingus šiam apribojimui žetonas taptų vertybiniu popieriumi.⁴³ Nepaisant to, galima

⁴⁰ Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. *ESMA alerts firms involved in Initial Coin Offerings (ICOs) to the need to meet relevant regulatory requirements*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-828_ico_statement_firms.pdf.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² MAUME P., FROMBERGER M. *Regulation of initial coin offerings: reconciling US and EU securities laws*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3200037.

⁴³ *Ibid.*

teigti, jog dauguma vertybinių požymių turinčių žetonų vis tiek bus laikomi vertybiniais popieriais

Panašios pozicijos vertinant žetonų statusą laikosi ir Lietuvos Bankas nurodydamas, jog Vertybinių popierių įstatymas bus taikomas tais atvejais, kai pirminio platinimo metu išleidžiami žetonai turi vertybinių popierių požymių (suteikia teisę į nuosavybę, įmonės valdymą ar suteikia akcininkams kitokių teisių, tokių kaip teisę gauti bendrovės pelno dalį dividendų ar kitu pavidalu, numato palūkanų mokėjimą ar žetonų išpirkimą ar kt.), taip pat sudaroma galimybė juos perleisti kitiems asmenims, prekiauti antrinėje rinkoje ar organizuotos prekybos vietose, jų siūlymui taikomos Vertybinių popierių įstatymo nuostatos. Prieš pradėdant tokių žetonų platinimą Lietuvoje, turi būti parengtas ir paskelbtas Lietuvos banko (arba kitos Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingos institucijos) patvirtintas prospektas (išskyrus Vertybinių popierių įstatyme numatytas išimtis).⁴⁴ Taigi, iš esmės reglamentavimas Lietuvoje ir Europos Sąjungoje nesiskiria, vertinant vertybinių popierių požymių turinčius žetonus kaip vertybinius popierius, tačiau tam tikrų sąvokų aiškinimas gali sukelti papildomų problemų.

2.2. Virtualios valiutos sąvokos problematika

Vis daugiau pasaulio įmonių priimant kriptovaliutas kaip teisėtą atsiskaitymo priemonę kyla klausimas, ar kriptovaliutas galime kvalifikuoti kaip pinigus? Kaip žinia, valiuta turi tris aiškiai apibrėžtus tikslus: tarnauti kaip mainų, vertės ir apskaitos vienetas. Prieš pradėdant teisės aktų analizę pažvelkime į vieną iš pinigų kilmės teorijų.

Remiantis valstybės leidžiamų pinigų teorija (angl. *fiat currency theory*), pinigai yra objektas - valstybės išradimas, kuris turi vertę dėl to, nes juos išleidęs suverenas reikalauja jų mokant mokesčius, atsiskaitant už paslaugas ir t.t., taip sukurdamas jų paklausą. Tokiu būdu yra inicijuojama pinigų apyvartą ekonomikoje.⁴⁵ Nepaisant to, jog viena iš pagrindinių *Bitcoin*

⁴⁴ Lietuvos Bankas. *Lietuvos Banko pozicija dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų valiutų žetonų platinimo*. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/171010pozicija%20del%20virtualiu%20valiutu%20ir%20VV%20zetonu%20platinimo.pdf>.

⁴⁵ BJERG O. *How is bitcoin money?* Copenhagen: Copenhagen Business School, 2015, 16 p. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0263276415619015>.

kūrėjų minčių buvo sukurti valiutą, kuri yra nepriklausoma nuo valstybės, čia pat mes galime rasti ir panašumų. Juk *Bitcoin* ar kitų virtualių valiutų monetos turi vertę tik dėl to, nes jos rinkoje yra priimamos kaip atsiskaitymo priemonė. Jų vartotojai yra visiškai savanoriška bendruomenė. Niekas nėra priverstas priimti kriptovaliutą kaip mokėjimo priemonę ar ją atlikti mokėjimus už prekes ar paslaugas. Tradicinėse valstybės leidžiamų pinigų sistemose valstybė inicijuoja valiutos pasiūlą ir paklausą, bet galiausiai valiutos paklausa yra apibendrinta ir ji tampa plačiai naudojama visoje ekonomikoje, net ir tarpusavio sandoriuose.

Kol kas *Bitcoin* vis dar yra pradiniam etape, kurdamą naują ekonominę vartotojų bendruomenę. Funkcionuodama kaip decentralizuota valiuta, nereikalaujanti valstybės įsikišimo, *Bitcoin* vertė galiausiai priklauso nuo vartotojų pasitikėjimo, kad kiti vartotojai ketina priimti valiutą būsimuose mokėjimuose už prekes, paslaugas ir skolų apmokėjimą. Nepaisant to, jog kriptovaliutos nėra naudojamos kaip mokesčių mokėjimo priemonė, sparčiai auga jas priimančių prekybininkų skaičius.⁴⁶

Ar ši teorija leidžia kriptovaliutas kvalifikuoti kaip pinigus? Dar 2012 metais Europos Centrinis Bankas savo išaiškinimuose kriptovaliutas apibrėžė kaip nereglamentuotus skaitmeninius pinigus, kuriuos leidžia ir kontroliuoja jų leidėjai, o priima specifinės virtualiosios bendruomenės nariai.⁴⁷ Virtualiosios valiutos nuo elektroninių pinigų, kaip jie suprantami pagal 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2009/110/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros, iš dalies keičiančią direktyvas 2005/60/EB ir 2006/48/EB ir panaikinančią Direktyvą 2000/46/EB, skiriasi tuo, kad lėšos virtualiąja valiuta, kitaip nei lėšos elektroniniais pinigais, išreiškiamos ne tradiciniais skaičiavimo vienetais, pavyzdžiui, eurai, bet virtualiais skaičiavimo vienetais, pavyzdžiui, bitkoinais.⁴⁸

Visgi, toks aiškinimas nors ir iš dalies atitikų valstybės leidžiamų pinigų teoriją, tačiau nesutaptų su Europos Sąjungos teisės aktuose pateiktais išaiškinimais. Elektroninių pinigų įstaigų steigimosi direktyvoje⁴⁹ nurodama, jog elektroniniai pinigai – išleidėjui pateikiamu

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ Europos Centrinis Bankas. Virtual Currency Schemes. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.

⁴⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. spalio 22 d. sprendimas. *Skatteverket v. David Hedqvist*, C-264/14.

⁴⁹ 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/110/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros.

reikalavimu išreikšta, elektroninėse, įskaitant, magnetines, laikmenose saugoma pinigine vertė, kuri išleidžiama gavus lėšas, skirta mokėjimo operacijoms, kaip apibrėžta Direktyvos 2007/64/EB⁵⁰ 4 straipsnio 5 punkte, atlikti ir priimama fizinių arba juridinių asmenų, neskaitant elektroninių pinigų išleidėjo. Elektroninių pinigų išleidėju yra laikomas juridinis asmuo, kuriam išduotas leidimas leisti elektroninius pinigus. Identiškas apibrėžimas pateikiamas ir Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje.⁵¹

Vertinant Europos Centrinio Banko pateiktą apibrėžimą, kyla klausimas, kaip kriptovaliutos galėjo būti pripažintos elektroniniais pinigais, jei nėra tenkinamos visos Elektroninių pinigų įstaigų steigimosi direktyvos sąlygos. Juk tokios kriptovaliutos kaip *Bitcoin* nėra leidžiamos elektroninių pinigų išleidėju, o yra „iškasamos“. Visgi, vėliau ši pozicija pasikeitė ir buvo nurodoma, jog virtualiosios valiutos nėra pinigai nei ekonomine, nei teisine prasme. Tai yra objektas, kuris nėra išleistas centrinio banko, kredito ar elektroninių pinigų įstaigų, bet tam tikromis aplinkybėmis gali būti naudojama kaip alternatyva pinigams.⁵² Įdomu tai, kad aiškinant kriptovaliutų sąvoką pagrindinis dėmesys yra skiriamas monetoms. Šiuose išaiškinimuose Europos Centrinis Bankas net neužsimena apie valiutos žetonus. Tai leidžia susidaryti klaidinga įspūdį, jog kriptovaliutomis gali būti laikomos tik monetos, o ne pirminio platinimo būdu išleisti žetonai, kurie yra paplitę kaip vertybinių popierių požymių turinti virtualioji valiuta, o ne kaip atsiskaitymo priemonė. Be to, kaip minėta anksčiau, paslaugų žetonai gali būti naudojami mokėjimo funkcijoms atlikti tam tikroje platformoje, galų gale subjektai gali atlikti mainus naudodamiesi žetonais, lygiai taip pat kaip ir monetomis, jei abi sandorio šalys dėl to sutinka.

Nors iš pateiktų išaiškinimų atrodo, kad kriptovaliutos negali būti laikomos elektroniniais pinigais, tačiau yra įmanomos hipotetinės situacijos, kai kriptovaliutos galėtų būti taip kvalifikuojamos. Tai nutiktų, pavyzdžiui, jeigu įmonė nuspręstų sukurti *Blockchain* technologija paremtą atsiskaitinėjimo sistemą. Šis tinklas būtų atviras, todėl prie jo galėtų prisijungti tiek prekybininkai, tiek vartotojai. Bendrovė informuotų, jog ji išleidžia žetoną,

⁵⁰ 2007 m. Lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje.

⁵¹ Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas. *Valstybės žinios*, 2011, nr. 163-7759.

⁵² Europos Centrinis Bankas. *Virtual currency schemes – a further analysis*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>.

kuris yra mokėjimo priemonė sistemoje bei kuris būtų susietas su kokia nors realia valiuta (pavyzdžiui, vienas žetonas prilygtų vienam eurui). Žetonas galėtų būti išperkamas bet kuriu metu, o mokėjimas, atliktas šiuo tinklu būtų reikalavimo teisė įmonei. Ši kriptovaliuta būtų saugoma elektroniniu būdu, turėtų piniginę vertę, suteiktų reikalavimo teisę emitentui, būtų išduodama gavus lėšas mokėjimo operacijoms atlikti bei būtų priimama kito subjekto nei šios valiutos išleidėjas. Svarbu išskirti, jog šiai įmonei kompetetingos institucijos turėtų suteikti teisę leisti elektroniniu pinigais (nebent būtų tenkinamos išimtis).⁵³ Susiklosčius minėtam scenarijui turėtume situaciją, kai kriptovaliuta iš esmės pagal savo paskirtį ir savybes atitiktų elektroninių pinigų sąvoką. Toks atvejis gali įvykti jau greitai, kadangi vienas iš didžiausių Jungtinių Amerikos Valstijų bankų „JPMorgan Chase & Co.“ paskelbė, jog sukūrė savo kriptovaliutą, kuri bus naudojama siekiant pagreitinti pinigų pervedimus tarp verslo klientų.⁵⁴ Iš esmės tokia kriptovaliuta turėtų būti kvalifikuojama elektroniais pinigais, kadangi ją išleidžia leidimą tam turinti institucija, šiuo atveju bankas, o pinigai yra priimami kitų juridinių asmenų nei pinigų išleidėjas. Be to, šios kriptovaliutos vieneto vertė yra prilyginama vienam JAV doleriui.⁵⁵

Įdomu yra ir tai, jog nepaisant to, kad ne finansų įstaigų išleistos kriptovaliutos neatitinka elektroninių pinigų sąvokos, Vokietijos finansų ministerija 2013 metais *Bitcoin* kriptovaliutą pripažino privačiais pinigais. Ministerija taip pat nurodė, jog tai nereiškia, kad ši kriptovaliuta yra kvalifikuojama elektroniais pinigais ar užsienio valiuta, bet tai yra finansinis instrumentas, atitinkantis Vokietijos bankininkystės taisykles.⁵⁶

Daugiau aiškumo kriptovaliutų kvalifikavimo klausimu bandyta įnešti naująją Direktyva dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos, kur išskiriama nauja valiutos rūšis. Virtualioji valiuta – tai skaitmeninė vertės forma, kuri nėra išleista arba užtikrinta centrinio banko ar viešosios valdžios institucijos, nebūtinai susieta su teisės aktais nustatyta valiuta ir neturinti teisinio valiutos ar pinigų statuso, tačiau pripažįstama fizinių arba juridinių asmenų kaip atsiskaitymo priemonė ir galinti būti perduodama, laikoma

⁵³ Europos bankininkystės institucija. *Report with advice for the European Commission*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 22 d.]. Prieiga per internetą:

<https://eba.europa.eu/documents/10180/2545547/EBA+Report+on+crypto+assets.pdf>.

⁵⁴ *JPMorgan to Use Digital Coin to Speed Up Corporate Payments*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-14/jpmorgan-to-use-cryptocurrency-for-payments-business-cnbc-says>.

⁵⁵ *Ibid.*

⁵⁶ *Bitcoin recognized by Germany as 'private money'*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cnbc.com/id/100971898>.

arba parduodama elektroniniu būdu.⁵⁷ Tokiu būdu yra aiškiai nurodoma, jog virtualioji valiuta nėra elektroniniai pinigai. Visgi, verta pabrėžti, jog ir čia, sprendžiant iš sąvokos apibrėžimo, nėra išskiriama kita kriptovaliutų kategorija, t.y., vertybinių popierių turinčių žetonų kategorija, kurie nėra taip plačiai naudojami kaip atsiskaitymo priemonė, tačiau galėtų ja tapti, jeigu vartotojai sutiktų dėl tokio jos naudojimo.

Ar tai reiškia, kad jie nepatenka į virtualios valiutos sąvokos apibrėžimą? Remiantis Šveicarijos finansų rinkos priežiūros institucijos paaikškinimais, jei išleidimo metu žetonas įsigijamas investiciniais tikslais, tuomet jis bus laikomas vertybiniu popieriumi. Paslaugų žetonai nebus laikomi vertybiniais popieriais, jei jų vienintelis tikslas yra suteikti skaitmeninės prieigos teises programai ar paslaugai. Tokiais atvejais pagrindinė funkcija yra suteikti prieigos teises ir tokiems žetonams trūksta ryšio su kapitalo rinkomis, kuris yra būdinga vertybinių popierių savybė.⁵⁸ Taigi esminis skirtumas yra investiciniai tikslai ir žetono suteikiamos prieigos teisės programai ar paslaugai kriterijai, kurie atitinka virtualiosios valiutos mokėjimo paskirties požymius. Dėl šios priežasties galima teigti, jog virtualiosiomis valiutomis galima vadinti tik monetas ir paslaugų žetonus. Tačiau įdomi situacija susiklostytų tuomet, jei paslaugų žetonai būtų perkami investiciniais tikslais, t.y., subjektui perkant juos ne dėl to, jog būtų galima naudotis platformos teikiamoms paslaugomis, bet dėl to, nes žetonų vertė gali pakilti ir ateityje už juos galima būtų sulaukti didelės investicijų grąžos. Tokiu atveju būtų tenkinamos visos *Howey* testo sąlygos, kadangi lėšos būtų investuotos į įmonę tikintis pelno, o valiutos, į kurią nuspręsta investuoti, vertė priklausytų nuo įmonės sėkmingo veikimo. Nors šios sąlygos ir neleidžia paslaugų žetonų kvalifikuoti kaip vertybinių popierių Europos Sąjungos teisinio reglamentavimo prasme, tačiau iškelia nemažai klausimų dėl kriptovaliutų kvalifikavimo aiškumo, kadangi nepaisant savo prigimties žetonai gali būti įsigijami visiškai kitokiais tikslais.

Galima teigti, jog reglamentuojant kriptovaliutų teisinį statusą yra padarytas nemažas progresas, tačiau skirtinguose kontinentuose įvairios žetonų rūšys gali būti kvalifikuojamos

⁵⁷ 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos.

⁵⁸ Šveicarijos finansų rinkos priežiūros institucija. Guidelines for enquiries regarding the regulatory framework for initial coin offerings (ICOs). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.finma.ch/en/news/2018/02/20180216-mm-ico-wegleitung/>.

skirtingai, todėl visai įmanoma, jog virtualiųjų valiutų sąvoka ateityje dar gali ne kartą pasikeisti.

3. KRIPTOVALIUTŲ TEISINIO REGLAMENTAVIMO PROBLEMOS

3.1. Galiojančių Europos Sąjungos teisės aktų taikymo kriptovaliutų reguliavimui probleminiai aspektai

21 amžiuje bankams ir kitoms finansų ir kredito įstaigoms teko vis didesnis vaidmuo kovojant su mokesčių slėpimu. Europos Sąjungos teisės aktai įpareigojo šias institucijas rinkti informaciją apie atliekamas transakcijas, tuomet, kai jos viršija įstatymuose numatytą sumą bei kelia įtarimą. Valstybės narės buvo įpareigtos užtikrinti, kad nurodyti subjektai altiktų deramą klientų tikrinimą, skiriant sankcijas už šių įsipareigojimų nevykdymą.⁵⁹

Atsiradus blokų grandinės technologijai ir kriptovaliutoms, tradiciniai pinigų plovimo būdai tapo ne tokie patrauklūs, kadangi kriptovaliutos turi dvi pagrindines savybes, suteikiančias galimybę pažeidinėti įstatymus. Pirma, nėra konkrečios jurisdikcijos, kuri kontroliuotų kriptovaliutų transakcijas. Antra, kriptovaliutų sąskaitos yra anoniminės. Vartotojai gali turėti tiek „internetinių“ piniginių, kiek tik nori, o tokias kriptovaliutas kaip *Bitcoin* „kasti“ ir vėliau parduoti nepateikiant jokios identifikacinės informacijos. Taip pat kriptovaliutos turi vieną savybę, kurios slepiant mokesčius nebuvo anksčiau – nėra jokios tarpininkaujančios įstaigos, kaip pavyzdžiui bankai, per kurias vykdomos transakcijos. Dėl šių priežasčių kriptovaliutos tapo nauju būdu slėpti mokesčius. Štai vienas iš galimų pavyzdžių:

Paslaugų teikėjas teoriškai galėtų priimti mokėjimus už realias paslaugas *Bitcoin* monetomis. Atsižvelgiant į tai, kad paslaugų teikėjas neprivalo įsiregistruoti savo internetinėje *Bitcoin* piniginėje, būtų labai sunku atsekti šioje piniginėje sukauptas pajamas.⁶⁰ Kriptovaliutas naudojančius subjektus slepiantis anonimiškumas tapo ne tik ganėtinai patraukliu būdu

⁵⁹ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos.

⁶⁰ O. Y. MARIAN. *Are Cryptocurrencies 'Super' Tax Havens?* University of California, Irvine School of Law, 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2305863###.

išvengti mokesčių, bet sukėlė ir nemažai klausimų dėl žmonių saugumo po to, kai vienas asmuo socialiniame tinkle *Twitter* pasidalino įrašu, nurodančiu, kaip reikia naudotis *Bitcoin* kriptovaliuta susikuriant anoniminę donorystės paskyrą ir naudojantis ja pervesti kriptovaliutas teroristinėms grupuotėms.⁶¹ Šios priežastys privertė susimąstyti, ar dabar galiojantis reguliavimas yra pajėgus kovoti su kriptovaliutų anonimiškumo keliamais pavojais.

Kadangi Europos Sąjungoje per visą kriptovaliutų egzistavimo laikotarpį nebuvo išleista jokių teisės aktų, padedančių kovoti su jų keliamomis grėsmėmis, iš pradžių buvo svarstoma, ar virtualiosios valiutos patenka į Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos taikymo ribas. Direktyvoje vartojamos nuosavybės ir lėšų sąvokos yra apibrėžiamos kaip bet kokio pobūdžio turtas, nesvarbu, ar tai yra materialus ar nematerialus, kilnojamasis ar nekilnojamasis, ir bet kokio pobūdžio teisiniai dokumentai, įskaitant elektroninę ar skaitmeninę jų formą, įrodantys nuosavybės teisę į tokį turtą ar jo dalį. Ar tai leidžia teigti, jog ši apibrėžtis yra pakankamai plati, kad ji apimtų ir kriptovaliutas, nes jos gali būti laikomos nekilnojamuoju turtu šios direktyvos prasme? Nors tokia galimybė ir buvo įmanoma, pagrindinė kliūtis buvo klausimas, ar vien pats faktas, jog kriptovaliutų keityklos, kurios keičia virtualiąsias valiutas į valstybės pinigus ir atvirkščiai, suteikia galimybę tokias paslaugas teikiančius subjektus vadinti finansų įstaigomis šios direktyvos prasme.⁶² Kadangi Direktyvoje nei vienas iš kriptovaliutų rinkoje dalyvaujančių subjektų (kriptovaliutų keityklos, virtualių piniginių tiekėjai) nebuvo tiesiogiai ar netiesiogiai įtrauktas į įpareigotų institucijų sąrašą, ši priežastis užkirto kelią taikyti šią direktyvą.

Kaip dar viena alternatyva, buvo svarstomas Reglamento dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas,⁶³ taikymas. Reglamento 4 straipsnyje nurodyta, jog mokėjimo paslaugų teikėjas privalo užtikrinti, kad mokėjime būtų nurodyti šie duomenys apie mokėtoją:

1. mokėtojo vardas ir pavardė (pavadinimas);

⁶¹ Europos Komisija. *COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT IMPACT ASSESSMENT Accompanying the document „Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC“*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0223&from=EN>.

⁶² Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 24 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>. 62

⁶³ 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/847 dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas.

2. mokėtojo mokėjimo sąskaitos numeris ir mokėtojo adresas, oficialaus asmens dokumento numeris, kliento identifikacinis numeris arba gimimo data ir vieta.

Mokėtojo mokėjimo paslaugų teikėjas taip pat užtikrina, kad pervedant lėšas būtų pateikiama ši informacija apie gavėją:

1. gavėjo vardas ir pavardė (pavadinimas);
2. gavėjo mokėjimo sąskaitos numeris.

Reglamente nurodoma, jog gavėjo mokėjimo paslaugų teikėjas privalo nustatyti, ar yra pateikta visa būtina informacija ir tais atvejais, kai jos trūksta atmesti lėšų pervedimą arba pareikalauti papildomos informacijos. Šis reglamentas taikomas lėšų pervedimams bet kuria valiuta, kuriuos siunčia arba gauna Sąjungoje įsisteigęs mokėjimo paslaugų teikėjas arba tarpinis mokėjimo paslaugų teikėjas. Į lėšų apibrėžimą patenka banknotai ir monetos ir elektroniniai pinigai. Europos Parlamentas yra nurodęs, jog į šios direktyvos apimtį kriptovaliutos nepatenka, kadangi nėra nei viena iš išvardytų lėšų formų.⁶⁴ Be to, kaip jau minėta, kriptovaliutų rinkoje esantys tarpininkai paprastai nėra mokėjimo paslaugų teikėjai arba tarpiniai mokėjimo paslaugų teikėjai, kas dar labiau apsunkina šio reglamento taikymą.

Paskutinis variantas – Reglamentas dėl grynujų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos.⁶⁵ Šiuo reglamentu buvo ketinama spręsti grynujų pinigų judėjimo per sieną neteisėtai tikslais keliamas problemas. Fiziniai asmenys, gabenantys grynuosius pinigus, kurių vertė ne mažesnė kaip 10 000 EUR, deklaruoja tą pinigų sumą pagal šį reglamentą valstybės narės, per kurią jis atvyksta į Bendriją ar išvyksta iš jos, kompetentingai institucijai. Remiantis reglamentu gryniaisiai pinigais yra laikomi turėtojo apyvarčiosios priemonės, įskaitant turėtojo pinigines priemones, pavyzdžiui, kelionės čekius, apyvarčiosios priemones (įskaitant čekius, skolinius įsipareigojimus ir pinigines perlaidas), kurios arba yra jų turėtoju pritaikyto pavidalo, be apribojimų indosuojamos, skirtos fiktyviam apmokėjimo gavėjui arba kitokio pavidalo, kuris sąlygoja teisės į jose nurodytą nuosavybę perėjimą tokias priemones įteikus, taip pat iki galo neužpildytos priemonės (įskaitant čekius, skolinius įsipareigojimus ir pinigines perlaidas),

⁶⁴ Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 28 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>. 69.

⁶⁵ 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynujų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos.

kurios pasirašytos nenurodžius apmokėjimo gavėjo vardo ir pavardės, o taip pat valiuta (banknotai ir monetos, kurie yra apyvartoje kaip atsiskaitymo priemonės). Teoriškai į šį apibrėžimą galima įtraukti kriptovaliutas, kadangi jos gali būti laikomos monetomis, kurios yra apyvartoje kaip atsiskaitymo priemonė, tačiau šis reglamenta taikomas fiziškai sieną kertantiems objektams. Kriptovaliutos dažniausiai perkeliamos skaitmeniniu būdu, todėl ši savybė neleistų užtikrinti efektyvios kontrolės. Vienintelis teoriškai įmanomas variantas taikyti reglamentą būtų tuomet, jei kriptovaliutos būtų gabenamos USB laikmenoje, tačiau tokie atvejai praktikoje yra sunkiai įmanomi.⁶⁶

Taigi, nors ir buvo svarstomos galimybės dėl galiojančio reguliavimo taikymo kriptovaliutomis, kriptovaliutų rinkos specifika tokioms galimybėms užkirto kelią. Dėl to teisės aktų keitimas tapo neišvengiamas ir buvo nuspręsta parengti naują Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos redakciją, kuri į savo taikymo ribas įtrauktų kriptovaliutų rinkoje dalyvaujančius subjektus bei taip bent jau iš dalies vykdytų jų kontrolę.

Europos Komisija svarstė kelis variantus. Vienas iš jų vykdyti privalomą arba savanorišką vartotojų registraciją. Visgi skatinti vartotojus savanoriškai pateikti savo duomenis nebūtų efektyvu, todėl taip pat nuspręsta į naująją direktyvą įtraukti keitimosi platformas bei depozicinių piniginių tiekėjus.⁶⁷ Keitimosi platformos atliktų svarbų vaidmenį renkant informaciją apie kriptovaliutas į valstybės leidžiamus pinigus keičiančius subjektus. Depozicinių piniginių tiekėjai, turėdami galimybę matyti vartotojų viešąjį (angl. *Public key*) bei privatųjį raktus(angl. *Private key*), savo vaidmeniu prilygtų bankams, kurie sukuria savo vartotojams banko sąskaitas ir gali matyti jose vykstančias transakcijas. Šie du subjektai atliktų pagrindinį vaidmenį informuojant atsakingus finansinės žvalgybos padalinius tais atvejais, kai atliktos transakcijos kelia įtarimą.⁶⁸ Teisės reikalų komitetas siūlė apimti dar platesnį ratą

⁶⁶ Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 28 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>. 70.

⁶⁷ Europos Komisija. *COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT IMPACT ASSESSMENT Accompanying the document „Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC“*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0223&from=EN>.

⁶⁸ Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 28 d.]. Prieiga per internetą:

subjektų, įtraukiant virtualių valiutų administratorius, tarpininkus, platintojus, internetinių mokėjimų sistemų administratorius ir teikėjus, tačiau šiai minčiai nebuvo pritarta, nes toks reglamentavimas apimtų ir techninius paslaugų teikėjus, pavyzdžiui „kasėjus“, bei taip pat nebūtų realiai įgyvendinamas dėl centrinės įstaigos, leidžiančios valiutas, nebuvimo.⁶⁹

3.2. Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos probleminiai aspektai

2018 metų gegužės 30 dieną įsigaliojo naujoji Direktyva dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos. Tai yra pirmasis Europos Sąjungos teisės aktas, kurio pakeitimai yra tiesiogiai orientuoti į kriptovaliutų rinką. Ir nors yra dedamas didelis žingsnis į priekį, bandant apriboti kriptovaliutų naudojimą neteisėtiems tikslams, yra vis dar nemažai spragų, leidžiančių apeiti Direktyvos sukeliamas kliūtis. Šioje dalyje bus apžvelgta, ar direktyvoje numatyti pakeitimai yra efektyvūs bei kokie yra jų trūkumai.

Kaip jau minėta praėjusiame skyriuje, šioje direktyvoje išskirta nauja valiutos kategorija – virtualioji valiuta, o prie subjektų, įpareigotų taikyti deramo klientų tikrinimo priemones, sąrašo yra įtraukti deponitinių piniginių teikėjai ir valiutų keityklos. Nekyla abejonių, kad šie subjektai atliks tikrai svarbų vaidmenį, vykdamas nusikaltimų prevenciją, tačiau verta pabrėžti, kad į šį reglamentavimą nepatenka visos kriptovaliutų keityklos. Dėl *blockchain* veikimo specifikos į įpareigotų subjektų sąrašą yra įtrauktos tik tos keityklos, kurios keičia kriptovaliutas į teisiškai įtvirtintas valiutas ir atvirkščiai (centralizuotos keityklos). Centralizuotose keityklose subjektas, norėdamas atlikti valiutos konvertavimą turi įsidėti pinigų arba virtualiosios valiutos į sąskaita. Šioje bus, kol subjektas neatliks kokio nors veiksmo ir jie nebus išimti, t.y., keitykla atlieka tarpininkų, kuris yra panašus į bankų, vaidmenį. Decentralizuotų keityklų, dar vadinamų keitimosi platformomis, atveju yra vykdomi skirtingų kriptovaliutų mainai, vartotojų „lėšos“ nėra saugomos, sandoriai sudaromi per išmaniąsias sutartis (angl. *smart contracts*), o valiuta niekada nepasiekia keityklos, kadangi

<http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>. 65

⁶⁹ *Ibid.*

viskas yra vykdoma *peer-to-peer* tinklo pagalba.⁷⁰ Kitaip tariant, subjektai, norintys keisti virtualiąsias valiutas kontaktuoja tiesiogiai bei *Blockchain* tinko pagalba perveda vienas kitam sutartą kiekį virtualiosios valiutos. Šis modelis nereiškia, jog neįmanoma atlikti virtualios valiutos keitimo į teisiškai įtvirtintas, kadangi platforma suteikia galimybę rasti tinkamą mainų partnerį ir šalims sutarus valiutos keitimas gali būti atliktas grynaisiais pinigais. Dėl proceso specifikos decentralizuotų keityklų kontrolė yra gana komplikauta, kadangi neįmanoma jų įpareigoti rinkti tikslų duomenų apie šalis dėl tam tikrų mainų ypatumų, pavyzdžiui, aplinkybės, jog pačios keityklos niekada nepasiekia mainų objektas, nes yra atliekami taip vadinami „atominiai apsisikeitimai“ (angl. *atomic swap*), todėl keitykla negauna informacijos apie tai, kiek ir kokios valiutos yra pervedama. Ateityje dėl to gali kilti daugiau problemų, jei decentralizuotų keityklų paslaugomis bus pradėta dažniau naudotis nusikalstamais tinklais. Visgi, kyla natūralus klausimas, ar galima atsinaujinusi reguliavimą pritaikyti ir šiuo atveju? Decentralizuotos keityklos vykdo savo naujų vartotojų registraciją bei platformoje nuolat talpina informaciją, nurodančią koks vartotojas, kokios valiutos vienetų ieško, be to, vartotojo paskyroje taip pat yra nurodoma, kiek ir kokių kriptovaliutos vienetų jis turi savo sąskaitoje. Todėl galima svarstyti, ar šiuo atveju nebūtų efektyvu decentralizuotas keityklas įpareigoti rinkti informaciją, ar informuoti atsakingas institucijas tuomet, kai vartotojo paskyroje atsiranda kriptovaliutos, kurios vertė yra daugiau nei 10 000 eurų. Be abejo, susekti subjektus būtų sunkiau, kadangi vykdant vartotojų registraciją nėra reikalaujama jokių asmens duomenų, tačiau vien aplinkybė, jog decentralizuotos keityklos informuotų atsakingas institucijas apie visas, nustatytą ribą viršijančias, transakcijas būtų pirmas žingsnis, kovojant su šia problema.

Depozitinių piniginių tiekėjų reguliavimams, tikėtina, atneš taip pat nedaug naudos. Tai yra tik viena iš virtualiųjų piniginių rūšių, kuri saugo savo vartotojų asmeninio rakto informaciją bei tokiu būdu gauna duomenis apie juos. Be depozitinių dar taip pat yra techninės, internetinės (angl. *web, online*), mobiliosios, popierinės bei darbalaukio (angl. *desktop*) piniginės, kurios nesaugo informacijos apie vartotojų privačiuosius raktus bei dėl to yra daug patrauklesnės, norintiems nuslėpti savo tapatybę. Norint atlikti kriptovaliutos mainus apie juos nežinant tretiesiems asmenims pakanka turėti kokią nors iš išvardytų piniginių. Ši reguliavimo spraga taip pat gali sukelti problemų ateityje.

⁷⁰ *Centralized Exchanges vs Decentralized Exchanges*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cryptowisser.com/centralized-exchanges-vs-decentralized-exchanges/>.

Be išvardytųjų yra ir kiti probleminiai kriptovaliutų rinkos dalyviai. Vieni iš jų - „kasėjai“. Kaip jau minėta prieš tai, svarstant direktyvos projektą buvo minčių „kasėjus“ įtraukti į įpareigotų institucijų sąrašą, tačiau tai būtų kvestionuotinas sprendimas dėl to, nes jie atlieka tik techninio pobūdžio paslaugas, o nėra virtualųjį ir realųjį pasaulį jungianti riba.⁷¹ „Kasėjai“, nepaisant to, jog vykdo *Blockchain* tinkle atliekamų transakcijų tikrinimą, taip pat yra gauti už atlygį kriptovaliutų savininkai. Šias valiutas jie turi nežinant jokioms institucijoms, todėl jas gali taip pat naudoti nusikalstamiems tinklams, pasinaudodami decentralizuotomis virtualiųjų valiutų keitimosi platformomis arba atlikdami transakcijas kuria nors kita nei depozitine pinigine.

Pradinį žetonų platinimą atliekančius subjektus traukti atsakomybėn taip pat yra ganėtinai sudėtinga, kadangi jie nepatenka į įpareigotų subjektų sąrašą, o kitų teisės aktų taikymas taip pat nėra įmanomas. Pavyzdžiui, norint taikyti finansinių priemonių rinkų direktyvą būtų ganėtinai problematiška kriptovaliutoms priskirti finansinių instrumentų sąvoką, dėl šios priežasties negalima taikyti direktyvoje numatytų licencijavimo taisyklių, kurios leistų įpareigoti žetonus platinančius startuolius rinkti informaciją apie juos įsigijančius asmenis.⁷² Nepaisant to, kai kurie subjektai vykdo „žinok savo klientą“ (angl. *know your customer*) politiką, savanoriškai reikalaudami žetonus perkančių subjektų tapatybės. Tačiau vargu ar tai taip pat leidžia apsaugoti nuo pavojų, kadangi įsigijęs asmuo šiuos žetonus gali nusiųsti kitam subjektui, naudodamasis decentralizuotų keityklų paslaugomis, o šis jomis disponuoti toliau. Tokiu būdu bus žinoma tik pirmojo savininko tapatybė. Vėliau įvykę sandoriai būtų nesusekami. Kaip vienas iš hipotetinių sprendimo būdų galėtų būti vartotojų įpareigojimas registruoti savo atliktus valiutų mainus specialiuose registruose, tačiau tokia sistema būtų paremta vartotojų geranoriškumu, todėl vargu ar būtų galima pasikliauti jos efektyvumu, kol nėra išspręsta decentralizuotų keityklų problema.

Įvertinus pasikeitusi reguliavimą kyla klausimas, ar jis yra pakankamas kovojant su kriptovaliutų keliamais pavojais? Akivaizdu, jog keitimosi platformų ir depozitinių piniginių tiekėjų įtraukimas į Direktyvos taikymo ribas atbaido nuo naudojimosi šių subjektų paslaugomis turint neteisėtų tikslų, tačiau yra ne vienas kitas būdas išvengti šių ribojimų, todėl

⁷¹ Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>. 76.

⁷² *Ibid.*

akivaizdu, jog permainų dar turėtų būti. Svarbu išskirti, jog tokios kriptovaliutos kaip *Bitcoin* yra pseudo anoniminės ir tobulėjant technologijoms nustatyti asmenį, bandantį nuslėpti savo tapatybę, nėra neįmanoma užduotis. Kadangi *Blockchain* yra chronologinis transakcijų sąrašas, ši tinklo savybė padeda kovojant su anonimiškumu. Pavyzdžiui, jeigu yra žinoma, koks subjektas yra tam tikro viešojo *Bitcoin* adreso savininkas, apie jo veiklą tinkle gali būti renkama informacija, kuri gali būti naudinga ieškant kitų subjektų. Taip pat yra keletas įmonių, kurios dirba ties *Bitcoin* transakcijų stebėjimu bei jų deanonimizavimu.⁷³ Šis faktas leidžia tikėtis, jog ateityje pavyks dar efektyviau nustatinėti transakcijos šalių tapatybę.

Esminė problema tokiu atveju išliktų anoniminių kriptovaliutų reguliavime. Tokių kriptovaliutų judėjimo susekti bent jau kol kas nėra įmanoma. Vienas iš būdų būtų tokių kriptovaliutų uždraudimas. Neleidžiant anoniminių monetų naudoti kaip teisėtos atsiskaitymo priemonės būtų stipriai sumažintas jas naudojančių subjektų ratas. Tikėtina, kad tai taip pat sumažintų ir jų realizavimo galimybę. Tokios kriptovaliutos laikui bėgant natūraliai būtų išstumtos iš apyvartos, kadangi būtų aktualios tik subjektams, siekiantiems panaudoti jas nusikalstamais tikslais. Nesant tokio reguliavimo kaip vienas iš galimų variantų būtų savireguliacija: keitimosi platformos galėtų nepriimti visiškai anoniminių kriptovaliutų. Tai galėtų suteikti joms reputacijos pranašumą, kuris vėliau galėtų tapti ir komercine nauda. Jei tai taptų bendresne tendencija, ji galėtų turėti įtakos vertinimui ar reikalingas griežtas teisinis požiūris, registruojant vartotojus.⁷⁴

Galima susidaryti išvadą, jog bent jau kol kas spragų vis dar yra. Esminė problema yra vieningos teisinės sistemos trūkumas, apjungiančios visų rinkos dalyvių elgesio reglamentavimą. Kol dalis problemų, susijusių su *Blockchain* tinklo ir kriptovaliutų techniniais ypatumais, nėra išspręsta, sunku tikėtis efektyvaus rinkos reguliavimo, tačiau tokie atvejai, kaip kriptovaliutų transakcijų stebėjimas, vykdant jų deanonimizavimą leidžia tikėtis, jog techninės problemos, susijusios su decentralizuotomis keityklomis ir anoniminėmis

⁷³ Europos Parlamentas. *Virtual Currencies and terrorist financing : assessing the risks and evaluating responses*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604970/IPOL_STU\(2018\)604970_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604970/IPOL_STU(2018)604970_EN.pdf).

⁷⁴ Europos Parlamentas. *Cryptocurrencies and blockchain*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>. 80.

kripto valiutomis, ateityje bus išspręstos bei leis sukurti tokią teisės aktų sistemą, kuri apimtų visus rinkos dalyvius bei taip pašalintų dalį šiuo metu esančių teisės spragų.

3.3. Sandorių, įvykdomų virtualiąja valiuta, kvalifikavimo probleminiai aspektai

Kripto valiutos yra naudojamos ne tik nusikalstamais tikslais – vis daugiau įmonių jas priima kaip atsiskaitymo priemonę. Tokių įmonių skaičius didėja ir Lietuvoje. Nors bylų, susijusių su kripto valiutomis, Lietuvos teismuose kol kas nėra, tai nereiškia, jog dabartinis teisinis reguliavimas pilnai užtikrina sutarties šalių teises ir pareigas. Kaip vienas iš didžiausių klausimų yra sandorių, kurių metu yra atsiskaitoma virtualiąja valiuta, kvalifikavimas.

Turbūt daugiausiai klausimų kelia situacijos, kuomet subjektas įsigydamas prekes ar paslaugas už jas atsiskaito virtualiąja valiuta. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.305 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog pirkimo-pardavimo sutartimi viena šalis įsipareigoja perduoti daiktą kitai šaliai nuosavybės ar patikėjimo teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti daiktą ir sumokėti už jį nustatytą pinigų sumą.⁷⁵ Kodekse taip pat nurodoma, jog piniginės prievolės turi būti išreiškiamos ir apmokamos valiuta, kuri pagal galiojančius įstatymus yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje. Po euro įvedimo, remiantis Euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatymo 3 straipsnio 1 dalimi euras yra teisėta mokėjimo ir atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje.⁷⁶ Toks reglamentavimas tarytum leidžia daryti išvadą, jog visi sandoriai, kurie yra įvykdomi atsiskaitant kripto valiuta negali būti kvalifikuojami pirkimo pardavimo sutartimi. Lygiai tokia pat situacija būtų ir vykdant paslaugų sutartį. Paslaugų sutartimi viena šalis įsipareigoja pagal kitos šalies užsakymą suteikti klientui tam tikras nematerialaus pobūdžio ar kitokias paslaugas, nesusijusias su materialaus objekto sukūrimu, o klientas įsipareigoja už suteiktas paslaugas sumokėti. Tai taip pat yra piniginė prievolė, kuri turi būti įvykdoma sumokant teisėta valiuta. Dar vienas pavyzdys – nuomos sutartis. Pagal nuomos sutartį viena šalis įsipareigoja nuomininkui daiktą laikinai valdyti ir naudotis juo už užmokestį, o kita šalis įsipareigoja mokėti nuomos mokesť. Tai reiškia, jog visos piniginės prievolės, kurios yra įvykdomos atsiskaitant kripto valiuta yra nereguliuojamos civilinio

⁷⁵ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, nr. 74-2262

⁷⁶ Lietuvos Respublikos euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatymas. Teisės aktų registras. 2014, nr. 4875

kodekso, kadangi yra pažeidžiama Civilinio Kodekso norma, reikalaujanti, jog piniginės prievolės būtų įvykdomos, naudojantis valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemone.

Kodekso 6.36 straipsnio 4 dalyje parašyta, jog tais atvejais, kai piniginė prievolė yra išreikšta valiuta, kuri negali būti teisėta atsiskaitymo priemone, tai skolininkas privalo apmokėti prievolę ta valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemone, pagal valiutų kursą, galiojantį mokėjimo metu prievolės įvykdymo vietoje. Tačiau sunkiai tikėtina, kai įmonės, skelbiančios, jog priima atsiskaitymus kriptovaliutomis laikytųsi šios kodekso normos. Todėl kyla klausimas, ar tokie sandoriai iš viso yra teisėti ir kaip jie yra reguliuojami?

Civilinio Kodekso 6.313 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad kaina nustatoma pinigais šalių susitarimu. Taigi įstatymų leidėjas tokia nuostata pabrėžė, kad kaina yra mokama pinigais, o ne kitais civilinės teisės objektais. Tarkim, jeigu šalys susitars, kad pirkėjas už pardavėjo parduodamą daiktą perduos pirkėjui kitą daiktą, tai toks šalių susitarimas nebus laikomas pirkimo-pardavimo sutartimi, o bus kvalifikuojamas kaip mainų sutartis. Pagal savo požymius pirkimo-pardavimo sutarčiai artimiausia yra mainų sutartis.⁷⁷ Civilinio Kodekso 6.432 straipsnio 1 dalyje nurodyta, jog pagal mainų sutartį viena šalis įsipareigoja perduoti kitai šaliai nuosavybės teise vieną daiktą mainais už kitą daiktą, todėl ir kainos mokėjimas pinigais taip pat laikytinas vienu iš požymių, leidžiančiu atskirti pirkimo-pardavimo sutartį nuo kitų sutarčių.

Visgi, norėdami taikyti mainų sutarties normas kriptovaliutas turėtume kvalifikuoti kaip daiktus. Toks aiškinimas būtų klaidingas, kadangi Direktyvoje dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos nurodoma, jog virtualioji valiuta yra skaitmeninės vertės forma, kuri pripažįstama fizinių bei juridinių asmenų kaip atsiskaitymo priemone. Civilinio Kodekso 4.1 straipsnyje nurodyta, jog daiktais laikomi iš gamtos pasisavinti arba gamybos procese sukurti materialaus pasaulio dalykai. Pažymėtina, kad Civilinio Kodekso pirmosios knygos normose išvardijamos civilinių teisinių santykių rūšys ir pateikiamos konkrečių objektų rūšių sąvokos bei ypatumai, tačiau nepateikta civilinių teisių objekto bendrosios sampratos. Į šį klausimą atsakymą pateikia teisės doktrina, kuri civilinių teisių objektu laiko turtą ir civilinės teisės saugomas neturtines teises bei vertybes. Turtas kaip civilinių teisių objektas – tai visos turtinės vertybės, į kurias civilinės teisės subjektai –

⁷⁷ MIZARAS V. *Pirkimo-pardavimo sutartis*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/dokumentai/0.pdf>.

asmenys – įgyja teises ir (arba) dėl kurių šiems subjektams atsiranda pareigų. Turtas skirstomas į materialųjį ir nematerialųjį. Materialųjį turtą sudaro daiktai, kurie kaip civilinių teisių objektai skirstomi į kilnojamuosius ir nekilnojamuosius daiktus.⁷⁸ Remiantis doktrina kriptovaliutas galima priskirti turtui, kaip civilinių teisių objektui, tačiau ne daiktams, tai užkerta kelią atlikti mainus, kurių vienas iš objektų yra nematerialus, o išreikštas skaitmenine išraiška. Teoriškai tokius santykius būtų galima kvalifikuoti mainais, jei kriptovaliutos būtų perduodamos materialioje laikmenoje, tačiau toks scenarijus atrodo ganėtinai absurdiškai. Net ir vertinant, tai jog mainų sutarties šalys savo teises gali ginti remdamosis pirkimo-pardavimo sutarčių nuostatomis, jeigu tai neprieštarauja mainų esmei bei Civilinio Kodekso XXIV skyriaus normoms, vertinant mainų sutarties sąvoką formaliai galima teigti, jog mainų objektu gali būti tik materialūs daiktai. Tai neleidžia taikyti pirkimo-pardavimo sutartis reglamentuojančias normas, kurios suteikia subjektams teisę reikalauti atitinkamos daikto kokybės. Be to, mainų prievolė yra natūrinė, todėl susiklosčius situacijai, kai pinigine prievolė nėra įvykdoma ir kreditorius kreiptųsi į teismą, net ir pripažinus pirkimą-pardavimą mainais, jis negalėtų reikalauti palūkanų.

Taigi, kaip matome, sutartinių piniginių prievolių kvalifikavimas yra ganėtinai komplikotas. Įstatymų leidėjas nesiima jokių priemonių tokioms situacijoms išvengti. Savo poziciją dar 2014 metais išreiškęs Lietuvos Bankas tik įspėjo vartotojus, kad virtualios valiutos, tokios kaip *Bitcoin*, yra neprižiūrimos ir nereguliuojamos. Asmenys, perkantys ar naudojančys tokias valiutas, prisiima visą su jomis susijusią riziką ir atsakomybę už galimus nuostolius.⁷⁹ Nors dabar, kriptovaliutos nėra populiari atsiskaitymo priemonė, tačiau piniginių prievolių skaičius, kurios yra įvykdomos atsiskaitant kriptovaliuta tikėtina, jog ateityje tik augs. Bent jau kol kas įstatymų leidėjui išliekant pasyviai yra ganėtinai įdomu, kaip tokius ginčus esant dabartiniam reguliavimui vertintų Lietuvos teismai. Imant minėtąjį pirkimo-pardavimo sutarties pavyzdį reikėtų paanalizuoti, ar prievolė, kuri įvykdoma atsiskaitant galiojančia valiuta iš esmės kuo nors skiriasi nuo tos, kuri įvykdoma atsiskaitant virtualiąja valiuta.

Visų pirma, pirkimo-pardavimo sutarties pagrindinis bruožas yra tai, kad šia sutartimi pardavėjas perduoda pirkėjui daiktą ir nuosavybės teisę į daiktą, t. y. sutarties pagrindu

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-129/2013.

⁷⁹ Lietuvos bankas. *Įspėjimas dėl virtualių valiutų*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/news/ispejimas_bitcoin.pdf.pdf.

pasikeičia daikto savininkas. Antra, pirkimo-pardavimo sutartis yra tik atlygintina. Trečia, pirkimo-pardavimo sutarties kaina nustatoma pinigais (išskyrus įmonės (verslo) pirkimo-pardavimo sutarties atvejį, kai kaina gali būti nustatoma mišriu būdu). Tuo ši sutartis skiriasi nuo mainų sutarties, kurios atveju atlyginimas nustatomas daikto ar teisės perdavimu mainais už kitą daiktą (CK 6.432 str.).⁸⁰ Vertinant šiuos požymius nekyla abejonų, jog atsiskaitant virtualiąja valiuta pirkėjui yra perduodama nuosavybės teisė, o pati prievolė taip pat yra atlygintina, kadangi, kaip minėta prieš tai, mainų sutarties metu yra perduodamas vienas daiktas mainais į kitą daiktą, tačiau virtualiųjų valiutų mainai nebūtų įmanomi, kadangi mainų sutarties objektas yra materialaus pasaulio dalykai. Daugiausiai problemų kelia trečioji sąlyga, nurodanti, jog kaina yra nustatoma pinigais. Civilinio Kodekso 1.100 straipsnyje nurodyta, jog pinigai, kaip civilinių teisių objektai yra Lietuvos banko išleidžiami banknotai, monetos ir lėšos sąskaitose, kitų valstybių išleidžiami banko bilietai, valstybės išdo bilietai, monetos ir lėšos sąskaitose, esantys teisėta atsiskaitymo priemonė. Tačiau pati teisėta atsiskaitymo priemonė (angl. *legal tender*) esmė yra įpareigoti kreditorių priimti mokėjimą ta valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemonė. Tai jokių būdu nedraudžia skolininkui įvykdyti savo prievolės kita valiuta, jei kreditorius dėl to sutinka, be to, būtų galima remtis anksčiau minėtu Vokietijos pavyzdžiu, kur *Bitcoin* yra pripažinta privačiais pinigais. Dėl šių priežasčių piniginių prievolių vykdymas virtualiąja valiuta neturėtų būti uždraustas, juo labiau, kad Lietuvos bankas yra įnešęs dar daugiau sumaišties, nurodęs, jog tai yra nereglamentuoti skaitmeniniai pinigai. Kaip minėta 2 skyriuje, virtualiosios valiutos tik itin retais atvejais, susiklosčius tam tikroms aplinkybėms gali būti kvalifikuojamos skaitmeniniais pinigais. Bet nepaisant to, pats fatkas, jog sutartis įvykdoma atsiskaitant kriptovaliuta, nedaro sutarties negaliojančia, dėl šios priežasties pirkimo-pardavimo požymių turinčios prievolės, kurios įvykdomos atsiskaitant kriptovaliuta, turėtų būti kvalifikuojamos taip pat. Esminis klausimas būtų netesybų sumos nustatymas, kadangi sutarus nusipirkti tam tikrą daiktą už 10 Bitcoin vienetų, kurių vertė sutarties sudarymo dieną yra 4 000 eurų už vieną monetą, po kelių mėnesių šios monetos gali nuvertėti iki 1 000.

Šiuo klausimų aktuali Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika, kur nurodoma, jog kuomet ieškinys pareikštas Lietuvos Respublikoje dėl užsienio valiuta išreikštos pinigų sumos priteisimo, kreditorius savo pasirinkimu gali reikalauti jam priteisti šią sumą užsienio valiuta

⁸⁰ MIZARAS V. Pirkimo-pardavimo sutartis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/dokumentai/0.pdf>.

arba Lietuvos Respublikos nacionaline valiuta pagal valiutų kursą, galiojantį mokėjimo dieną. Tai reiškia, kad kreditoriui, įstatymų nustatyta tvarka besikreipiančiam į teismą, jog būtų apginta pažeista jo teisė, ir reiškiančiam ieškinį dėl užsienio valiuta išreikštos pinigų sumos priteisimo, įstatymu suteikiama teisė pasirinkti vieną iš alternatyvių elgesio (pažeistų teisių gynybos) variantų: pirma, reikalauti jam priteisti šią sumą užsienio valiuta; antra, reikalauti jam priteisti šią sumą Lietuvos Respublikos nacionaline valiuta pagal valiutų kursą, galiojantį mokėjimo dieną. Toks teisinis reglamentavimas siejamas su pinigų pakeičiamumo savybe, reiškiančia, kad prievolę, išreikštą viena valiuta, galima įvykdyti ekvivalentu kita valiuta pagal valiutų kursą. Tokiu atveju taikomas oficialus užsienio valiutos ir Lietuvos nacionalinės valiutos kursas. Jį taikant nustatytas priteistinos piniginės prievolės Lietuvos Respublikos nacionaline valiuta dydis, išlaikant tiek skolininko, tiek ir kreditoriaus interesų pusiausvyrą, turi būti ekvivalentiškas prievolės užsienio valiuta dydžiui.⁸¹

Esminė problema kiltų tuomet, kai reikėtų įvykdyti teismo sprendimą. Toje pačioje nutartyje nurodoma, jog mokėjimo diena negali būti aiškinama kaip reiškianti prievolės (sutarties) įvykdymo termino suėjimo dieną. Ji aiškintina kaip faktinė mokėjimo diena, kurią skolininkas, vykdydamas teismo sprendimą, faktiškai sumoka pinigus arba šie iš jo vykdymo proceso normų nustatyta tvarka išieškomi priverstinai.

Taikant tokį aiškinimą priteisiant netesybas virtualios valiutos verte mokėjimo dieną, suma nebūtų teisinga, kadangi valiutos vertė gali arba neproporcingai išaugti, arba nukristi lyginant su prievolės vykdymo termino suėjimo diena. Ši problema galėtų būti nesunkiai išsprendžiama nustatant palūkanas nuo tos sutarties vertės eurais, kuri buvo sutarties sudarymo dieną tokiu būdu suformuojant šios taisyklės išimtį.

Toks aiškinimas turėtų būti taikomas ir kitoms piniginėms prievolėms, kadangi kaip ir pirkimo-pardavimo sutarties atveju, esminis skirtumas yra valiuta, kuria prievolė yra įvykdoma. Vertinant technologijų pažangą ir įstatymų leidėjo pasyvumą, teismai tokius sutartinius santykius turėtų vertinti liberaliai. Taip būtų užtikrinama prievolių šalių teisių apsauga, išvengiant chaoso sutartinių santykių, kurie yra įvykdomi atsiskaitant virtualia valiuta, srityje.

Pasiūlytas sprendimo būdas toli gražu nėra galutinis, tai tik viena iš alterantvų spręsti susiklosčiusią problemą. Reglamentavimo sutartiniams santykiams, kuriuose figūruoja

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje e3K-3-493-701/2017.

kripto valiutos ateiityje tikrai reikės, tai taip pat būtų ir galimybė pakoreguoti pasenusias Civilinio Kodekso normas.

3.4. Kripto valiutų apmokestinimo ypatumai

Kripto valiutų apmokestinimas ilgą laiką kėlė nemažai klausimų. Iš pradžių šios virtualios valiutos dėl savo techninių savybių ir teisinio reglamentavimo nebuvimo buvo puiki proga išvengti mokesčių. Tiek paprasti vartotojai, tiek „kasėjai“ galėjo ilgą laiką nedeklaruoti savo pajamų, tačiau bėgant laikui ir augant rinkai vis daugiau valstybių pradėjo aktyviau žiūrėti į kripto valiutų apmokestinimą bei su juo susijusias problemas. Nors techniniai *Blockchain* tinklo ypatumai vis dar neleidžia pilnai išvengti situacijų, kuomet kripto valiutas naudojantis subjektai vengia mokesčių, tačiau nepaisant to, galima išvengti naujas kripto valiutų reguliavimo tendencijas. Šioje darbo dalyje bus apžvelgiama užsienio valstybių praktika bei Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI) pateikti išaiškinimai bei rekomendacijos dėl kripto valiutų apmokestinimo.

Visų pirma, reikėtų pažvelgti į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo išaiškinimus, vertinant pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) taikymą kripto valiutomis. Byloje C-264/14 *Skatteverket v. David Hedqvist*⁸² keliamas klausimas, ar virtualiosios valiutos keitimas į tradicines valiutas yra PVM objektas Direktyvos dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos 2 straipsnio prasme⁸³, kur nurodoma, jog PVM objektu yra paslaugų teikimas už atlygį valstybės narės teritorijoje, kai paslaugas teikia apmokestinamasis asmuo, veikdamas kaip toks. Direktyvos 135 straipsnio e punkte nurodoma, jog sandoriai, įskaitant derybas, dėl valiutos, banknotų ir monetų, naudojamų kaip atsiskaitymo priemonė, išskyrus kolekcionuojamas monetas ar banknotus, pavyzdžiui, aukso, sidabro ar kitų metalų monetas ar banknotus, kurie paprastai nėra naudojami kaip atsiskaitymo priemonė, arba numizmatinės vertės monetas nėra apmokestinami PVM. Teismas išaiškino, jog minėtų neapmokestinimo pagrindų tikslas – visų pirma palengvinti apmokestinamosios vertės ir atskaitomo PVM sumos nustatymą finansinių sandorių apmokestinimo atveju. Be to, remiantis tomis nuostatomis PVM

⁸² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. spalio 22 d. sprendimas *Skatteverket v. David Hedqvist*, C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718.

⁸³ 2006 m. lapkričio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos.

neapmokestinami sandoriai pagal savo prigimtį yra finansiniai sandoriai, nors jie nebūtinai atliekami bankų ar kitų finansų įstaigų.⁸⁴ Sandoriai, susiję su netradicinėmis valiutomis, tai yra kitomis valiutomis nei tos, kurios yra teisėta atsiskaitymo priemonė vienoje ar daugiau šalių, yra finansiniai sandoriai, jeigu sandorio šalys pripažįsta šias valiutas kaip teisėtoms atsiskaitymo priemonėms alternatyvią atsiskaitymo priemonę ir jeigu nėra kitos šios valiutos paskirties – tik naudojimas jos kaip atsiskaitymo priemonės. Konkrečiu valiutų keitimo sandorio atveju apmokestinamosios vertės ir atskaitomo PVM sumos nustatymo sunkumai gali būti tie patys, neatsižvelgiant į tai, ar tai yra tradicinių valiutų keitimas, kuris paprastai neapmokestinamas pagal PVM direktyvos 135 straipsnio 1 dalies e punktą, ar tradicinės valiutos keitimas į dviejų kryptių srauto virtualią valiutą, kuri nėra teisėta atsiskaitymo priemonė, bet sandorio šalys ją pripažįsta, ir atvirkščiai. Taigi iš minėto 135 straipsnio 1 dalies e punkto konteksto ir tikslų išplaukia tai, kad ši nuostata, aiškinama kaip taikoma tik tradicinėms valiutomis, netektų dalies poveikio, dėl šios priežasties šį punktą reikia aiškinti taip, kad toks paslaugų teikimas, kaip nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kurį sudaro tradicinių valiutų keitimas į virtualiosios valiutos bitkoino vienetus, ir atvirkščiai, atliekamas sumokėjus sumą, lygią maržai, t. y. kainos, kurią sandorio vykdytojas sumokėjo įsigydamas valiutą, ir kainos, kuria jis tą valiutą parduoda savo klientams, skirtumui, yra PVM neapmokestinamas sandoris, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

Šios pozicijos laikosi ir Valstybinė mokesčių inspekcija (toliau – VMI), nurodydama, jog virtualios valiutos (monetų) laikymas atsiskaitymo priemone PVM tikslais nepriklauso nuo to, kaip tokią valiutą traktuoja Lietuvos bankas.⁸⁵ Dėl šios priežasties, remiantis Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 3 straipsniu,⁸⁶ prekių ir (arba) paslaugų teikimas už atlygį, kai už paslaugas atsiskaitoma kriptovaliutos monetomis yra apmokestinami taip pat kaip sandoriai, kuomet yra atsiskaitoma eurais. Kiek kitokia situacija būtų atsiskaitant valiutos žetonais, turetų būti vertinama ar žetonas patenka į virtualiosios valiutos sąvokos apibrėžimą. VMI virtualią valiutą apibrezia kaip decentralizuotai ar iš dalies decentralizuotai leidžiama atsiskaitymo priemonę, kurios leidimas įprastai nėra reguliuojamas jokios valstybės

⁸⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. balandžio 19 d. Sprendimas *Velvet & Steel Immobilien v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*, C-455/05, EU:C:2007:232

⁸⁵ Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų žetonų platinimo veiklos mokesčių nuostatų paaiškinimo*. Vilnius, 2018, p. 11. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/8782061/RM-21969/15714723-5658-41e1-a41d-1be4e3705a1a>.

⁸⁶ Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.

teisės aktais, už kurios leidimą nėra atsakingas atitinkamos valstybės įgaliotas asmuo, kurios privalomas priėmimas kaip atsiskaitymo priemonės nėra nustatytas jokioje valstybėje, kurios kursą nustato paklausa ir pasiūla ir kurios leidimo ir / ar naudojimo sąlygose nėra nustatyta jokių papildomų įsipareigojimų suteikti kitas paslaugas (išskyrus nustatomą pirmumo teisę atsiskaityti tokia valiuta) ir / ar patiekti prekes. Taigi, tokiu atveju vertybinių popierių požymių turintys žetonai, jei šalys sutartų atsiskaityti jais nebūtų PVM objektas, apmokestinami galėtų būti tik paslaugų žetonai.

„Kasant“ kriptovaliutas galimos dvejopos situacijos. Visų pirma, reikia atsižvelgti į tai, ar asmuo „kasa“ kriptovaliutą sau ar kitiems subjektams. PVM objektu gali būti asmens už atlygį vykdomas prekių tiekimas ir paslaugų teikimas, todėl situacijos, kai asmuo „kasa“ kriptovaliutą savo reikmėms PVM įstatymas nėra taikomas. Kiek kitokia situacija būtų, jeigu virtualią valiutą „kasantis“ subjektas už tai gautų atlygį. Yra įmanomi skirtingi paslaugų teikimo būdai kaip, pavyzdžiui, paslaugos teikėjo paslaugos gavėjui išnuomota techninė įranga valiutos „kasimui“ (angl. *Cloud mining*).⁸⁷ Tokiu atveju apmokestinamas būtų paslaugos teikimas, mokesčius nuo „iškastos“ kriptovaliutos susimokėti turėtų subjektas, naudojęsis paslauga, jei jis nuspręstų šią valiutą parduoti. Verta pastebėti, kad PVM kriptovaliutų „kasimui“ nėra taikomas ir Jungtinėje Karalystėje, tačiau skirtingai nei Lietuvoje nėra apmokestinamos jokios su „kasimu“ susijusios veiklos, kadangi pajamos, gautos iš „kasimo“, paprastai nepatenka į PVM taikymo sritį, nes ši veikla nėra ekonominė veikla PVM tikslais ir nėra pakankamo ryšio tarp teikiamų paslaugų ir gauto atlygio. Tačiau visais atvejais PVM bus mokamas įprastu būdu bet kokių prekių ar paslaugų tiekėjų, kurie savo prekes ar paslaugas parduoda už *Bitcoin* ar kitą panašią kriptovaliutą. Prekių ar paslaugų, už kurias turi būti sumokėtas PVM, vertė yra kriptovaliutos vertė svarais sandorio įvykdymo vietoje.⁸⁸

Verta pastebėti, jog Jungtinėse Amerikos Valstijose kriptovaliuta skirtingai nei Lietuvoje, nėra laikoma atsiskaitymo priemone. Jos statusas yra prilyginamas turtui, kuriam taikomi bendrieji turto sandoriams taikomi mokesčiai, t.y., įsigijant kokią nors prekę ar paslaugą už *Bitcoin* yra laikoma, jog subjektas pardavė savo nuosavybe esančią virtualią valiutą bei už tai gavo atlygį,

⁸⁷ Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų žetonų platinimo veiklos mokesčių nuostatų paaiškinimo*. Vilnius, 2018, p. 12. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/8782061/RM-21969/15714723-5658-41e1-a41d-1be4e3705a1a>.

⁸⁸ Revenue and Customs Brief 9 (2014): Bitcoin and other cryptocurrencies. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies>.

kuri panaudojo tai prekei ar paslaugai įsigyti, tokiu būdu įvyksta ne vienas, o du sandoriai. Be to, kriptovaliutos nors ir nėra pripažįstamos atsiskaitymo priemone, tačiau subjektai, gavę ją kaip atlygį už suteiktas prekes ar paslaugas, turi įskačiuoti gautos virtualiosios valiutos prekių ir paslaugų suteikimo dienos rinkos vertę į savo bendrąsias pajamas.⁸⁹ Tokių sandorių rizika įmonėms yra didesnė, nes jos gali sumokėti daugiau mokesčių nei gavo pajamų tais atvejais, kai jų priimta kriptovaliuta nuvertėja. Pavyzdžiui, subjektui už suteiktą paslaugą gavus vieną *Bitcoin* monetą, kurios vertė paslaugų suteikimo dieną yra 6000 eurų, tektų mokesčius mokėti nuo šios sumos, tačiau pati valiuta po mėnesio rinkoje įvykus nepalankioms spekuliacijoms gali nuvertėti tiek, jog jos vertė neprilygtų sumokėtų mokesčių sumai. Visgi akivaizdu, jog ūkio subjektai, kaip mokėjimo priemonę priimančios virtualiąsias valiutas, supranta galimas pasėkmes bei prisiima iš to kylančią riziką.

Jungtinių Amerikos Valstijų vidaus pajamų tarnyba rekomendacijose nurodo, jog apskaičiuojant bendrąsias pajamas asmenims, įgijusiems virtualias valiutas „kasybos“ veikloje, reikia įtraukti tikrąją virtualios valiutos rinkos vertę nuo gavimo dienos. Jei mokesčių mokėtojas nevykdo „kasybos“ kaip darbuotojas, tačiau ši veikla yra verslas, grynosios pajamos iš savarankiško darbo (paprastai bendrosios pajamos, atėmus leistinus atskaitymus), atsirandančios dėl šios veiklos, yra savarankiško darbo pajamos ir yra apmokestinamos savarankiško darbo mokesčiu, atskaičius elektros bei kitas technines įrangos eksploatavimo sąnaudas.⁹⁰

Tais atvejais, kai kriptovaliutų „kasimas“ yra subjekto ūkinė veikla, vienetui pagaminus virtualiąją valiutą, pelno mokesčio požiūriu mokesčio bazės neatsiranda. Kai vienetas pagaminą virtualiąją valiutą parduoda, tai apskaičiuodamas apmokestinamąjį pelną, apmokestinamosiomis pajamomis turėtų pripažinti sumą, apskaičiuotą iš virtualiosios valiutos pardavimo kainos atėmus jos pasigaminimo kainą. Šis paaiškinimas grindžiamas Pelno mokesčio įstatymo⁹¹ (toliau – PMĮ) 2 straipsnio 24 dalies, PMĮ 14 straipsnio 1 dalies ir PMĮ 17 straipsnio 1 dalies nuostatomis. Pagal PMĮ 2 str. 24 dalies nuostatas Lietuvos vieneto mokesčio bazė yra visos Lietuvoje ir užsienio valstybėse uždirbtos (gautos) pajamos. PMĮ 7 straipsnyje numatyta, kad pajamos ir sąnaudos pripažįstamos pagal pajamų ir sąnaudų kaupimo bei kitus

⁸⁹ Internal Revenue Service. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.

⁹⁰ *Ibid.*

⁹¹ Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992.

buhalterinę apskaitą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatytus apskaitos principus. Pagal PMĮ 14 straipsnio 1 dalies nuostatas, kai turtas gaminamas, tai jo įsigijimo kainą sudaro visos faktiškai šį turtą gaminant patirtos sąnaudos (pvz. Įrangos nusidėvėjimo, programinės įrangos amortizacijos, ryšių, elektros, išgytų paslaugų, tiesioginės darbo ir netiesioginės (pridėtinės) gamybos išlaidos, padarytos gaminant šį turtą). PMĮ 17 str. 1 dalyje nurodyta, kad leidžiami atskaitymai yra visos faktiškai patirtos įprastinės tokiai veiklai įmonės sąnaudos, būtinos jos pajamoms uždirbti ar ekonominei naudai gauti. Įmonės patirtos išlaidos yra laikomos įprastinėmis sąnaudomis, jeigu jos atitinka vykdomos veiklos pobūdį ir jeigu jos yra įprastos įmonių, vykdančių atitinkamą veiklą Lietuvoje ar užsienyje, veiklai.⁹²

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 2 straipsnio 28 dalyje nurodoma, jog turtas – tai kilnojamieji ir nekilnojamieji daiktai, finansinės priemonės, kitas nematerialus turtas.⁹³ Iš to galima daryti išvadą, jog virtuali valiuta laikytina turtu, todėl kai yra gaunamos atsitiktinės virtualios valiutos pardavimo pajamos jos apmokestinamos kaip kito turto pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamos. Šiuo atveju, apmokestinamas skirtumas tarp pardavimo ir įsigijimo kainos.

VMI pažymi, kad gyventojas pasigaminta virtuali valiuta ar jos esmę atitinkanti priemonė, nėra laikoma gyventojas gautomis pajamomis. Kai gyventojas pagamintą virtualią valiutą parduoda realizuoja, laikoma, kad jos pardavimo / realizavimo metu yra gautos pajamos, kurios apmokestinamos kaip kito turto pardavimo pajamos.⁹⁴

Iš pateiktų pavyzdžių nors ir galima teigti, jog „kasėjų“ veiklai yra taikomos ganėtinai aiškios apmokestinimo taisyklės, tačiau kol kas jie vis dar gali nesunkiai išvengti mokesčių. Kol tokios kriptovaliutos kaip *Bitcoin* nėra pilnai susekamos, subjektai gali nevaržomai vykdyti mainus naudodamiesi virtualių piniginių, kurios nesaugo savo vartotojų prisijungimo duomenų, paslaugomis. Tai galioja ne tik „kasimu“ užsiimantiems subjektams, bet ir investuotojams, kurie taip pat turi deklaruoti iš investicijų į kriptovaliutas gautas pajamas. Pavyzdžiui,

⁹² Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų žetonų platinimo veiklos mokesčių nuostatų paaiškinimo*. Vilnius, 2018, p. 3. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/8782061/RM-21969/15714723-5658-41e1-a41d-1be4e3705a1a>.

⁹³ Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3085.

⁹⁴ Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. *Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų žetonų platinimo veiklos mokesčių nuostatų paaiškinimo*. Vilnius, 2018, p. 3. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/8782061/RM-21969/15714723-5658-41e1-a41d-1be4e3705a1a>.

Jungtinėse Amerikos Valstijose nuo 2013 iki 2015 metų kasmet tik apie 900 asmenų pranešdavo Vidaus pajamų tarnybai apie savo pajamas susijusias su virtualiosiomis valiutomis. Dėl šių priežasčių vienai didžiausių valiutų keityklų *Binance* buvo nurodyta teikti informaciją apie visus subjektus, kurie atlieka virtualiosios valiutos konvertavimą, kurio vertė viršija 20 000 Jungtinių Amerikos Valstijų dolerių.⁹⁵ Vienas iš efektyvaus reguliavimo pavyzdžių yra Japonijoje, kur nacionalinė mokesčių inspekcija kuria kriptovaliutų investuotojų duomenų bazę, galinčią užtikrinti mokesčių įstatymų vykdymą.⁹⁶ Galimi teigti, jog dalis apmokestinimo problemų yra išspręsta, įtraukus valiutų keityklas ir depozitinių piniginių tiekėjus į finansų įstaigų sąrašą. Visgi ateityje reikės sugalvoti naujų būdų, siekiant apmokestinti „kasėjus“, kurie „iškasta“ kriptovaliuta disponuoja kitais būdais.

⁹⁵ *How to handle bitcoin tax situations like airdrops and mining?* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cNBC.com/2018/04/13/how-to-handle-bitcoin-tax-situations-like-airdrops-and-mining.html>.

⁹⁶ *Japanese Crypto Investors To Pay Tax Of Up To 55 Percent On Profits.* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://cointelegraph.com/news/japanese-crypto-investors-to-pay-tax-of-up-to-55-percent-on-profits>.

IŠVADOS

1. Blockchain technologijos atsiradimas lėmė naujos atsiskaitymo priemonės – kriptovaliutų, gimimą. Jų dėka šalys gali atlikti mokėjimus, neatskleisdamos savo tapatybės bei išvengdamos finansų įstaigų, tokių kaip bankų, tarpininkavimo. Nepaisant jų suteikiamos naudos šios kriptovaliutų savybės taip pat gali būti naudojamos nusikalstamais tikslais.
2. Kriptovaliutos yra skirstomos į dvi esmines kategorijas: monetas ir žetonus. Nors monetų vertė pastaraisiais metais sparčiai augo bei tai tapo galimybe pasipelnyti investuojant į jas, nesutiktina su nuomone, jog monetas yra vertybiniai popieriai. Kitų subjektų darbas ir pastangos nedaro įtakos monetų vertės augimui, kuri yra priklausoma nuo rinkos veiksnių, todėl nėra tenkintinos visos *Howey* testo sąlygos, leidžiančios jas laikyti vertybiniais popieriais.
3. Žetonai yra dviejų pagrindinių rūšių: vertybinių popierių bei paslaugų tipo. Vertybinių popierių tipo žetonai yra perleidžiami antrinėse rinkose, o jų prekyba vyksta kriptovaliutų platformose, šios savybės leidžia juos kvalifikuoti kaip vertybinius popierius, remiantis Europos Sąjungoje galiojančiu teisiniu reguliavimu. Visgi, tai atvejais, kai viena iš esminių vertybinių popierių savybių – perleidžiamumas, yra apribojama, žetonai nepatenka į vertybinių popierių apibrėžimą Finansų priemonių rinkos direktyvos prasme.
4. Kriptovaliutos monetas nėra elektroniniai pinigai, kaip tai apibrėžiama Elektroninių pinigų įstaigų steigimosi direktyvoje. Nepaisant to, galimi atvejai, kuomet kriptovaliutos galėtų atitikti elektroniniams pinigams taikomus reikalavimus.
5. Direktyva dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos nebuvo tinkama kovoti su kriptovaliutų keliamais pavojais. Direktyvoje vartojama finansų įstaigų sąvoka neapėmė tokių subjektų kaip kriptovaliutų keityklos bei depozitinių piniginių tiekėjai. Kiti galiojantys Europos Sąjungos teisės aktai, tokie kaip, Reglamentas dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas bei Reglamentas dėl grynujų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos taip pat nebuvo tinkami reguliuoti kriptovaliutų rinkoje vykstančius santykius. Tai paskatino paruošti naują Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos redakciją.

6. Naujoje Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos redakcijoje yra išskiriama nauja virtualios valiutos sąvoka, į kurią patenka paslaugų žetonai bei monetos. Elektroniniai pinigai ir virtuali valiuta nėra tapačios sąvokos. Taip pat į atsakingų institucijų sąrašą yra įtrauktos centralizuotos kriptovaliutų keityklos bei depozicinių piniginių tiekėjai, kurie yra atsakingi rinkti informaciją apie transakcijas atliekančius subjektus.
7. Atlikti galiojančio reguliavimo pakeitimai nėra pakankamai efektyvus, kadangi vis dar yra spragų, leidžiančių subjektams „likti šešėlyje“. Subjektai gali nesunkiai nuslėpti savo tapatybę naudodamiesi decentralizuotomis keityklomis bei kuria nors kita nei depozitine pinigine. Problematiškas taip pat yra anoniminių kriptovaliutų identifikavimas. Bent jau kol kas reguliuoti jų srautus yra sunkiai įmanoma užduotis dėl *Blockchain* tinklo bei kriptovaliutų techninių ypatumų. Nepaisant to, esančias problemas galima spręsti, skatinant decentralizuotas keityklas informuoti atsakingas institucijas tais atvejais, kai vartotojo sąskaitoje atsiranda tam tikra suma, viršijanti nustatytą ribą.
8. Civiliniame kodekse nurodoma, jog piniginės prievolės turi būti išreiškiamos ir apmokamos valiuta, kuri pagal galiojančius įstatymus yra teisėta atsiskaitymo priemonė Lietuvos Respublikoje. Lingvistinis šios normos aiškinimas suponuoja, jog sandoriai, kuomet yra atsiskaitoma kriptovaliuta nėra reguliuojami. Nepaisant to, teismai tokiu būdu įvykdomas pinigines prievoles neturėtų kvalifikuoti kitaip, kadangi teisėtos atsiskaitymo priemonės statusas neuždraudžia subjektams atsiskaityti kitu būdu, o tik įpareigoja pardavėją priimti prievolės įvykdymą, kai yra mokama valiuta, kuri yra teisėta atsiskaitymo priemonė.
9. Kriptovaliutų kaip mokesčių objekto statusas visame pasaulyje suprantamas skirtingai. Lietuvoje kriptovaliutos apmokestinamos taikant Pelno, Pridetinės vertės bei Gyventojų pajamų mokesčių įstatymus. Nepaisant to, vis dar yra būdų leidžiančių „kasėjams“ disponuoti virtualia valiuta taip, jog pavyktų išvengti jos apmokestinimo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. Valstybės žinios. 2000, nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymas. Valstybės žinios, 2011, nr. 163-7759.
3. Lietuvos Respublikos euro įvedimo Lietuvos Respublikoje įstatymas. Teisės aktų registras. 2014, nr. 4875.
4. Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3085.
5. Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymas. Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992.
6. Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.

Europos Sąjungos teisės aktai:

7. 2018 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos.
8. 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/847 dėl informacijos, teikiamos pervedant lėšas.
9. 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/849 dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui prevencijos
10. 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų.
11. 2011 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/61/ES dėl alternatyvaus investavimo fondų valdytojų.
12. 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/110/EB dėl elektroninių pinigų įstaigų steigimosi, veiklos ir riziką ribojančios priežiūros.
13. 2007 m. Lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/64/EB dėl mokėjimo paslaugų vidaus rinkoje.
14. 2005 m. spalio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1889/2005 dėl grynujų pinigų, įvežamų į Bendriją ar išvežamų iš jos.

15. 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/71/EB dėl prospekto, kuris turi būti skelbiamas, kai vertybiniai popieriai siūlomi visuomenei ar įtraukiami į prekybos sąrašą.

Specialioji literatūra:

16. BURNISKE C., TATAR J. Cryptoassets: The Innovative Investor's Guide to Bitcoin and Beyond. McGraw-Hill Education, 2017.
17. NARAYANAN, A., et al. Bitcoin and cryptocurrency technologies: a comprehensive introduction. Princeton: Princeton University Press, 2016.
18. TAPSCOTT, A., TAPSCOTT, D. Blockchain revolution. New York: Penguin, 2016.

Teismų praktika:

19. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2007 m. balandžio 19 d. Sprendimas Velvet & Steel Immobilien v. Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel, C-455/05, EU:C:2007:232.
20. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. spalio 22 d. sprendimas Skatteverket v. David Hedqvist, C-264/14, ECLI:EU:C:2015:718.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2017 m. kovo 2 d. nutartis civilinėje byloje e3K-3-493-701/2017.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2013 m. sausio 18 d. nutartis civilinėje byloje 3K-3-129/2013.
23. Supreme Court decision in 1946: SEC v W.J. Howey Co.

Elektroniniai dokumentai:

24. ALBERTS J. E. ir FRY B. Is bitcoin a security? [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: https://www.bu.edu/jostl/files/2016/01/21.1_Alberts_Final_web.pdf.
25. Bank of international settlements, committee on payments and market infrastructures. Digital currencies, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bis.org/cpmi/publ/d137.pdf>.
26. Bitcoin and ethereum are not securities but some cryptocurrencies may be, SEC official says. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cnbc.com/2018/06/14/bitcoin-and-ethereum-are-not-securities-but-some-cryptocurrencies-may-be-sec-official-says.html>.

27. Bitcoin recognized by Germany as 'private money'. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cnn.com/id/100971898>.
28. BJERG O. How is bitcoin money? Copenhagen: Copenhagen Business School, 2015, 16 p. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0263276415619015>.
29. Centralized Exchanges vs Decentralized Exchanges. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cryptowisser.com/centralized-exchanges-vs-decentralized-exchanges/>.
30. CoinMarketCap. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin/>.
31. Europos bankininkystės institucija. Report with advice for the European Commission. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eba.europa.eu/documents/10180/2545547/EBA+Report+on+crypto+assets.pdf>.
32. Europos Centrinis Bankas. Virtual Currency Schemes, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes201210en.pdf>.
33. Europos Komisija. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT IMPACT ASSESSMENT Accompanying the document „Proposal for a Directive of the European Parliament and the Council amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing and amending Directive 2009/101/EC“. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016SC0223&from=EN>.
34. Europos Parlamentas. Cryptocurrencies and blockchain, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/150761/TAX3%20Study%20on%20cryptocurrencies%20and%20blockchain.pdf>.
35. Europos Parlamentas. Virtual Currencies and terrorist financing : assessing the risks and evaluating responses. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604970/IPOL_STU\(2018\)604970_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/604970/IPOL_STU(2018)604970_EN.pdf).

36. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. ESMA alerts firms involved in Initial Coin Offerings (ICOs) to the need to meet relevant regulatory requirements. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma50-157-828_ico_statement_firms.pdf.
37. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. ESMA highlights ICO risks for investors and firms. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma71-99-649_press_release_ico_statements.pdf.
38. Europos vertybinių popierių ir rinkų institucija. ESMA highlights ICO risks for investors and firms. [žiūrėta 2019 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/esma71-99-649_press_release_ico_statements.pdf.
39. How to handle bitcoin tax situations like airdrops and mining? [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.cnbc.com/2018/04/13/how-to-handle-bitcoin-tax-situations-like-airdrops-and-mining.html>.
40. Internal Revenue Service. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>.
41. Japanese Crypto Investors To Pay Tax Of Up To 55 Percent On Profits. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://cointelegraph.com/news/japanese-crypto-investors-to-pay-tax-of-up-to-55-percent-on-profits>.
42. JPMorgan to Use Digital Coin to Speed Up Corporate Payments. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-02-14/jpmorgan-to-use-cryptocurrency-for-payments-business-cnbc-says>.
43. Lietuvos bankas. Įspėjimas dėl virtualių valiutų. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: https://www.lb.lt/uploads/documents/files/news/ispejimas_bitcoin.pdf.pdf.
44. Lietuvos Bankas. Lietuvos Banko pozicija dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų valiutų žetonų platinimo. 2017. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą:

- <https://www.lb.lt/uploads/documents/files/171010pozicija%20del%20virtualiu%20valiutu%20ir%20VV%20zetonu%20platinimo.pdf>.
45. MARSHALL A. P2P Cryptocurrency Exchanges, Explained. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://cointelegraph.com/explained/p2p-cryptocurrency-exchanges-explained>.
 46. MAUME P., FROMBERGER M. Regulation of initial coin offerings: reconciling US and EU securities laws. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3200037.
 47. MIZARAS V. Pirkimo-pardavimo sutartis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 3 d.]. Prieiga per internetą: <http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/dokumentai/0.pdf>.
 48. NAKAMOTO, S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>.
 49. NATARAJAN H., KRAUSE, S., GRADSTEIN, H. Distributed Ledger Technology (DLT) and Blockchain [interaktyvus]. Washington: World Bank Group, 2017 [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: <http://documents.worldbank.org/curated/en/177911513714062215/pdf/122140-WP-PUBLIC-Distributed-Ledger-Technology-and-Blockchain-Fintech-Notes.pdf>.
 50. O. Y. MARIAN. Are Cryptocurrencies 'Super' Tax Havens? University of California, Irvine School of Law, 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Vasario 24 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2305863##.
 51. Protect your privacy [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://bitcoin.org/en/protect-your-privacy>.
 52. Revenue and Customs Brief 9 (2014): Bitcoin and other cryptocurrencies. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Kovo 9 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gov.uk/government/publications/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies/revenue-and-customs-brief-9-2014-bitcoin-and-other-cryptocurrencies>.
 53. See Average Transaction Confirmation Time, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 27 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.blockchain.com/charts/avg-confirmation-time?timespan=all&showDataPoints>.
 54. Šveicarijos finansų rinkos priežiūros institucija. Guidelines for enquiries regarding the regulatory framework for initial coin offerings (ICOs). [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m.

- Vasario 14 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.finma.ch/en/news/2018/02/20180216-mm-ico-wegleitung/>.
55. Tarptautinė kovos su pinigų plovimu organizacija. Virtual Currencies Key Definitions and Potential AML/CFT Risks, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Virtual-currency-key-definitions-and-potential-aml-cft-risks.pdf>.
56. Tarptautinis valiutos fondas. Virtual Currencies and Beyond: Initial Considerations, [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2016/sdn1603.pdf>.
57. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos. Dėl virtualiųjų valiutų ir pirminio virtualiųjų žetonų platinimo veiklos mokestinių nuostatų paaiškinimo. Vilnius, 2018. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. Gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.vmi.lt/cms/documents/10162/8782061/RM-21969/15714723-5658-41e1-a41d-1be4e3705a1a>.
58. Wallet services. [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Gruodžio 30 d.]. Prieiga per internetą: <https://support.coinbase.com/customer/en/portal/topics/601112-wallet-services/articles>.
59. WRIGHT, A., DE FILIPPI, P., Decentralized Blockchain Technology and the Rise of Lex Cryptographia, 2015 [interaktyvus]. [žiūrėta 2018 m. Lapkričio 25 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2580664.

SANTRAUKA

Rašto darbo pirmajame skyriuje išaiškinamas *Blockchain* technologijos veikimas bei jos pritaikomumas santykiuose, kuomet yra atliekamos kriptovaliutų transakcijos. Siekiant geriau išaiškinti kriptovaliutų reglamentavimo probleminius aspektus atkreipiamas dėmesys į kriptovaliutų rinkoje veikiančius subjektus bei jų vaidmenį.

Antrajame tyrimo skyriuje yra analizuojama kriptovaliutos sąvokos samprata, išskiriamos monetų ir žetonų rūšys, išaiškinami jų skirtumai. Palyginamos virtualios valiutos su elektroniniais pinigais, taip pat vertinami probleminiai kriptovaliutų kvalifikavimo aspektai vertinant kriptovaliutų kaip pinigų bei vertybinių popierių statusą.

Trečiajame skyriuje analizuojamos pagrindinės kriptovaliutų teisinio reglamentavimo problemos. Šiame skyriuje išskiriamos kelios pagrindinės dalys. Visų pirma, yra vertinamas galiojančių Europos Sąjungos teisės aktų reglamentavimas bei galimybės jį taikyti santykiams su kriptovaliutomis. Didelis dėmesys skiriamas naujosios Direktyvos dėl finansų sistemos naudojimo pinigų plovimui ar teroristų finansavimui redakcijos analizei. Įvertinamos kriptovaliutų rinkai aktualios reglamentavimo naujovės, analizuojamos paliktos teisės spragos bei kiti probleminiai aspektai.

Taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, jog vis daugiau ūkio subjektų priima virtualią valiutą kaip atsiskaitymo priemonę, tai skatina diskusiją dėl Lietuvoje galiojančių bei sutartinius santykius reglamentuojančių teisės aktų taikymo tokiems sandoriams. Vertinami galiojantys institutai bei jų taikymo galimybės. Paskutiniame skyriuje apžvelgiamas virtualiųjų valiutų apmokestinimas Lietuvoje bei užsienio valstybėse, tokiose kaip Jungtinės Amerikos Valstijos bei Didžioji Britanija.

SUMMARY

In the First chapter of the Master's Thesis there is an explanation of operation of Blockchain technology and its applicability in relationships where cryptographic transactions are performed. In order to better clarify the problematic aspects of cryptocurrency regulation, attention is drawn to the key players of the cryptocurrency market and their role in it.

The second chapter of the study analyzes the concept of the cryptocurrency term, distinguishes the types of coins and tokens and explains their differences. Virtual currencies are compared with electronic and fiat money. Also there are overviewed problematic aspects of cryptocurrency qualification such as evaluating whether virtualcurrencies are considered as money or securities.

The third chapter analyzes the main problems of the cryptocurrency regulation. This section highlights several key points. First of all, the regulation of existing European Union legislation and the possibility of applying it to cryptocurrency transactions. Attention is also paid to the analysis of the wording of the new Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing. Regulatory innovations relevant to the cryptographic market were evaluated by analyzing the remaining legal gaps and other problematic aspects.

Attention is also drawn to the fact that more and more economic entities are accepting virtual currency as a medium of exchange, which stimulates discussion on the application of Lithuanian legal acts regulating contractual relations to such transactions. Evaluation of existing institutes and their application possibilities to similar contracts. The last chapter reviews taxation of virtual currencies in Lithuania and such countries as the United States of America and Great Britain.